

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

NAAC Accredited-2015
'B' Grade (CGPA 2.62)

Name of the Faculty

Syllabus

Name of the Course:

B.A. and B. Com. II

Compulsory English

With effect from June-2017

1) Preamble:

English being a global language has acquired importance for success in academic and professional areas. The syllabus prescribed for the present paper introduces to the students soft skills and communication skills, grammar, prose and poetry. They are prescribed and designed with student centric and practical approach.

2) Objective of the Course:

- To comprehend the language skills.
- Use some simple language expressions in day to day life.
- To develop the vocabulary of the students.
- To improve the communicative skills of the students.

Title of the Course / Paper
[Credits: Theory-(60), Practicals-()]

Total Theory Lectures-(60)

Unit no: 1 **(15)**

Title of the Unit:

Prose (Credit: 01)

Unit no: 2

Poetry

Unit no: 3

Grammar

(Credit for Unit 2 and 3: 01) **(15)**

Unit no. 4

Communication Skills

(Credit for Unit 4: 02) **(30)**

List of Reference Books:

Equivalent Subject for Old Syllabus

Sr. No.	Name of the Old Paper	Name of the New Paper
1)	Compulsory English	Compulsory English
2)		
3)		
4)		
5)		

Nature of Question Paper

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

NAAC Accredited-2015
'B' Grade (CGPA 2.62)

Name of the Faculty : Humanities

Syllabus : CBCS Pattern

Name of the Course : BA II Sem III & IV

INDIAN LITERATURE IN ENGLISH

With effect from June : 2017

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
B. A. –II (Semester III and IV)
ENGLISH (OPTIONAL)
Revised Syllabus (CBCS)
INDIAN LITERATURE IN ENGLISH

PAPER NO. III
2017-18, 18-19 and 19-20
(Introduced from June 2017)

1) Preamble: A number of literary personalities from India have contributed to Indian Literature in English in the form of poetry, drama and novel. It is necessary to introduce the students to the Indian writers and their writings and comprehend the thematic and critical aspects in a better light.

2) Objectives of the Course:

- To acquaint Students with different literary forms practiced in India in English language.
- To initiate reading skills of Indian Literature in English.
- To acquaint students with critical and analytic skills of literary works
- To acquaint students with the salient features of Indian English novel and drama.

Semester: III

Novel:

- Mulkraj Anand: Untouchable

Essays:

1. Jawaharlal Nehru: The Book of Nature
2. R. K. Narayan: The English Teacher
3. APJ Abdul Kalam: My Vision for India
4. Osho: What is Creativity?

General Topic:

- Salient features of the Indian English Novel

Semester: IV

Drama:

- Vijay Tendulkar: Silence! The Court is in Session

Poems:

- Henry Derozio: The Harp of India
- Shoshee Chunder Dutt: India
- D. L. Ray: A Universal Prayer
- Sri Aurobindo: The Tiger and the Deer
- Joseph Furtado: Long Time Ago
- Sarojini Naidu: The Queen's Rival
- Harindranath Chattopadhyay: Shaper Shaped

General Topic:

- Characteristic features of the Indian English Drama

List of Reference Books:

- A Collection of Indian Poetry Edited by Radha Mohan Singh
- The Golden Treasure of India Anglican Poetry Edited by V K Gokak
- Indian Writing in English by S K Srinivasa Iyyenger
- History of Indian English Literature by M. K. Naik
- Mulk Raj Anand Untouchable published by Pearson Longman
- Gokhale Shanta, Playwright At The Centre : Marathi Drama from 1843 to the Present. Seagull: Calcutta 2000.
- Madge, V.N. Vijay Tendulkar's Plays: An Anthology of Recent Criticism. Pencrat International: New Delhi. 2007.
- Makarand Paranjape: Indian Poetry in English. Madras: Macmillan, 1993.
- Makarand Paranjape: An Anthology of New Indian English Poetry. Delhi: Rupa, 1994.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
B. A. –II (Semester III and IV)
ENGLISH (OPTIONAL)
Revised Syllabus (CBCS)
(Introduced from June 2017)
INDIAN LITERATURE IN ENGLISH

[Credits: Theory-(04), Practicals- ()]
Theory Lectures-(60)

Unit no: 1 (Credit 02) (No. of Lectures:30)

Title of the Unit: Novel:

- Mulkraj Anand: Untouchable

Unit no: 2

Title of the Unit: Essays (Credit 01) (No. of Lectures:15)

- 2.1 Jawaharlal Nehru: The Book of Nature
- 2.2 R. K. Narayan: The English Teacher
- 2.3 APJ Abdul Kalam: My Vision for India
- 2.4 Osho: What is Creativity?

Unit no.3

Title of the Unit: General Topic (Credit: 01) (No. of Lectures:15)

- Salient features of the Indian English Novels

Semester: IV

Unit no: 1 (Credit 02) (No. of Lectures:30)

Title of the Unit: Drama:

Vijay Tendulkar: Silence! The Court is in Session

Unit no: 2 (Credit 01) (No. of Lectures:15)

Title of the Unit: Poems:

2.1 Henry Derozio: The Harp of India

2.2 Shoshee Chunder Dutt: India

2.3 D. L. Ray: A Universal Prayer

2.4 Sri Aurobindo: The Tiger and the Deer

2.5 Joseph Furtado: Long Time Ago

2.6 Sarojini Naidu: The Queen's Rival

2.7 Harindranath Chattopadhyay: Shaper Shaped

Unit no.3 (Credit: 01) (No. of Lectures:15)

Title of the Unit: General Topic

- Characteristic features of the Indian English Drama

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

NAAC Accredited-2015
'B' Grade (CGPA 2.62)

Name of the Faculty : Humanities

Syllabus : CBCS Pattern

Name of the Course : BA II Sem III & IV

BRITISH LITERATURE

With effect from June : 2017

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

B. A. –II (Semester III and IV)

ENGLISH (OPTIONAL)

Revised Syllabus (CBCS)

(Introduced from June 2017)

BRITISH LITERATURE

PAPER NO. II

2017-18, 18-19 and 19-20

1) Preamble: British literature is widely read and interpreted worldwide. It is necessary to introduce to the students to get introduced to different British literary forms and literary tradition.

2) Objectives of the Course:

- To introduce to the students British Literature and writers.
- To initiate process of literary and critical interpretation of the texts.
- To acquaint students with novel, essay, poetry and drama forms.
- To acquaint students with historical background and literary characteristics of the texts.

Semester: III

Novel:

- Jonathan Swift: Gulliver's Travels (Part I: A Voyage to Lilliput and Part II: A Voyage to Brobdingnag)

Essays

- A. G. Gardiner: On Habits
- Virginia Woolf: Shakespeare's Sister
- Charles Lamb: My Relations
- Joseph Addison : Trust in God

General Topic:

- Characteristic features of Eighteenth Century British Novels

Semester: IV

Drama:

- William Shakespeare: Measure for Measure

Poems:

1. Edmund Spenser- One Day I Wrote her Name
2. John Donne- Hymns to God the Father
3. William Blake- The Garden of Love
4. John Milton- Lycidas
5. George Herbert- The Pulley
6. William Wordsworth- Lucy Gray
7. Michel Drayton- Since there is no Help

General Topic:

- Elizabethan Age

List of References:

- F. E. Halliday, A Shakespeare Companion 1564–1964, Baltimore, Penguin, 1964
- Damrosch, Leo (2013). Jonathan Swift: His Life and His World. New Haven: Yale University Press. .
- Martinez, Nancy C. Guide to British Poetry Explication. Boston, MA: G.K. Hall, 1991-1995.
- David Scott Kastan, ed., The Oxford Encyclopedia of British Literature. Oxford University Press 2005.
- David Daiches. A Critical History of English Literature - Volume 1 and 2 (Combo Pack. Supernova Publishers
- Ford Boris: The Pelican Guide to English Literature

Title of the Course/Paper
[Credits: Theory-(04), Practicals-()]

Total Theory Lectures-(60)

Unit no: 1 (Credit 02) (No. of Lectures: 30)

Title of the Unit: Novel:

- Jonathan Swift: Gulliver's Travels (Part I: A Voyage to Lilliput and Part II: A Voyage to Brobdingnag)

Unit no: 2

Title of the Unit: Essays (Credit 01) (No. of Lectures:15)

- 2.1 A. G. Gardiner: On Habits
- 2.2 Virginia Woolf: Shakespeare's Sister
- 2.3 Charles Lamb: My Relations
- 2.4 Joseph Addison: Trust in God

Unit no.3

Title of the Unit: General Topic (Credit: 01) (No. of Lectures:15)

- Characteristic features of Eighteenth Century British Novel

Semester: IV

Unit no: 1 (Credit 02) (No. of Lectures:30)

Title of the Unit: Drama:

- William Shakespeare : Measure for Measure

Unit no: 2 (Credit 01) (No. of Lectures:15)

Title of the Unit: Poems:

1. Edmund Spenser- One Day I Wrote her Name
2. John Donne- Hymns to God the Father
3. William Blake- The Garden of Love
4. John Milton- Lycidas

5. George Herbert- The Pulley
6. William Wordsworth- Lucy Gray
7. Michel Drayton- Since there is No Help

Unit no.3 (Credit: 01)

(No. of Lectures: 15)

Title of the Unit: General Topic

Elizabethan Age

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर
द्वितीय वर्ष कला (B. A. II)
हिंदी

ऐच्छिक (Optional) प्रश्नपत्र क्र.३
सत्र क्र. ३ (Semester - ३)

आधुनिक गद्य: कहानी एवं व्यावहारिक हिंदी
अध्यापन वर्ष - २०१७-१८, २०१८-१९, २०१९-२०

प्रस्तावना-

उत्तरशती का हिंदी कहानी साहित्य विषय वैविध्य की दृष्टि से काफी समृद्ध रहा है। तत्कालीन विभिन्न समस्याओं का चित्रण करना इन कहानियों का मुख्य उद्देश्य रहा है। इस काल की कुछ ऐसी ही चर्चित कहानियों का अध्ययन किए बिना इस काल के कहानी साहित्य का साहित्यिक मूल्यांकन करना उचित नहीं लगता है। नारी-विमर्श, दलित-विमर्श, आदिवासी-विमर्श और अन्य सामाजिक समस्याओं का चित्रण करने वाली कुछ कहानियों को सम्मिलित करने का मुख्य उद्देश्य पाठ्यक्रम गठन करने वाली समिति का रहा है।

उद्देश्य-

१. उत्तरशती की हिंदी कहानियों से छात्रों को अवगत करना।
२. समकालीन परिवेश और जीवन यथार्थ से परिचित कराना।
३. आधुनिकता बोध और नये मूल्यों के प्रति देखने का नज़रिया विकसित कराना।
४. कहानी कला के प्रति अभिरुचि और समीक्षा दृष्टि विकसित करना।

अध्ययनार्थ पाठ्यक्रम:

१. कहानी विविधा - संपादक, डॉ. राणू कदम, डॉ. मारुती शिंदे और हिंदी अध्ययन मंडल के सदस्य, दिव्या डिस्ट्रीब्यूटर्स, कानपुर

अध्ययनार्थ कहानियाँ-

१. डिप्टी कलेक्टर	- अमरकांत
२. दुनिया की सबसे हसीन औरत	- संजीव
३. इक्कीसवीं सदी का पेड़	- मृदुला गर्ग
४. फैसला	- मैत्रेयी पुष्पा

५. साँसों का तार	- डॉ. उषा यादव
६. ख्वाजा, ओ मेरे पीर!	- शिवमूर्ति
७. बली	- स्वयं प्रकाश
८. आगे रास्ता बंद है	- बिपिन बिहारी
९. संघर्ष	- सुशिला टाकभौरे
१०. दुश्मन मेमना	- ओमा शर्मा
११. फुलवा	- रत्नकुमार सांभरिया
१२. बाजार में रामधन	- कैलाश बनवासी

२. व्यावहारिक हिंदी -

(अ) विज्ञापन: अर्थ, परिभाषा और विज्ञापन लेखन

(आ) अनुवाद: अर्थ, परिभाषा और अनुवाद लेखन

(इ) संवाद कौशल

संदर्भ-ग्रंथ सूची -

- हिंदी कहानी का विकास (भाग- १ और २) - गोपाल राय, राधाकृष्ण प्रकाशन, नई दिल्ली
- हिंदी साहित्य का दूसरा इतिहास - बच्चन सिंह
- विज्ञापन पत्रकारिता - एन.सी. पंत, इंद्रजीत सिंह, कनिष्क पब्लिशर्स, डिस्ट्रीब्यूटर्स, नई दिल्ली- ११०००२
- आधुनिक विज्ञापन और जनसंपर्क - डॉ. यू. सी. गुप्ता, अर्जुन पब्लिशिंग हाऊस, अंसारी रोड, दरियागंज, नई दिल्ली- ११०००२
- दृश्य-श्रव्य माध्यम लेखन- डी. के. राव, लोक संस्कृति प्रकाशन, ४, अंसारी रोड, गली मुरारी लाल, दरियागंज, नई दिल्ली-११०००२
- विज्ञापन- अशोक महाजन, हरियाना साहित्य अकादमी, पंचकूला
- अनुवाद चिंतन: समस्या और समाधान- डॉ. अर्जुन चव्हाण
- अनुवाद की भूमिका - डॉ. कृष्णकुमार गोस्वामी
- अनुवाद विज्ञान - डॉ. भोलानाथ तिवारी

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

प्रश्न १. बहुविकल्पी प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	१४
प्रश्न २. लघुत्तरी प्रश्न (व्यावहारिक हिंदी पर)	१४
प्रश्न ३. (अ) टिप्पणियाँ (कहानियों पर)	०८
(आ) टिप्पणियाँ (पूरे पाठ्यक्रम पर)	०६
प्रश्न ४. दीर्घोत्तरी प्रश्न (कहानियों पर अंतर्गत विकल्प के साथ)	१४
प्रश्न ५. दीर्घोत्तरी प्रश्न (कहानियों पर)	१४

कुल अंक - ७०

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर
द्वितीय वर्ष कला (B. A. II)
हिंदी
ऐच्छिक (Optional) प्रश्नपत्र क्र.५
सत्र क्र.४

आधुनिक गद्य : उपन्यास एवं व्यावहारिक हिंदी

अध्यापन वर्ष - २०१७-१८, २०१८-१९, २०१९-२०

प्रस्तावना:

उपन्यास एक केंद्रीय विधा के रूप में स्थानापन्न हुआ है। हिंदी उपन्यास ने आधुनिक काल में नये आयामों को उद्घाटित किया है। उसने समकालीन जीवन के अनेक पहलुओं को उजागर करने का प्रयास किया है। उपन्यास ने अपनी विकास यात्रा में नारी-विमर्श, दलित-विमर्श, आदिवासी-विमर्श, भूमंडलीकरण और अन्य सामाजिक समस्याओं को प्रस्तुत किया है।

उद्देश्य-

१. आधुनिक हिंदी उपन्यास विधा से छात्रों को अवगत करना।
२. समकालीन परिवेश और जीवन यथार्थ से परिचित कराना।
३. आधुनिकता बोध और नये मूल्यों के प्रति देखने का नज़रिया विकसित कराना।
४. उपन्यास कला के प्रति अभिरुचि और समीक्षा दृष्टि विकसित करना।

अध्ययनार्थ पाठ्यक्रम:

१. दौड़ - ममता कालिया (उपन्यास)

वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली, प्रथम संस्करण-२०००

२. व्यावहारिक हिंदी:

शब्द संपदा-

- (अ) समानार्थक शब्द (परिशिष्ट पर आधारित)
- (आ) विपरितार्थक शब्द (परिशिष्ट पर आधारित)
- (इ) अनेकार्थक शब्द (परिशिष्ट पर आधारित)
- (ई) वाक्यांश के लिए एक शब्द (परिशिष्ट पर आधारित)
- (उ) कहावतें और मुहावरे (परिशिष्ट पर आधारित)

संदर्भ-ग्रंथ सूची -

१. हिंदी उपन्यास का इतिहास	- गोपाल राय
२. भूमंडलीकरण और हिंदी उपन्यास	- डॉ. पुष्पपाल सिंह
३. अंतिम दो दशकों का हिंदी साहित्य	- सं. मीरा गौतम
४. ममता कालिया: व्यक्तित्व एवं कृतित्व	- डॉ. फैमिदा बीजापुरे
५. स्त्री लेखन: स्वप्न और संकलन	- रोहिणी अग्रवाल

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

प्रश्न १. बहुविकल्पी प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	१४
प्रश्न २. लघुत्तरी प्रश्न (व्यावहारिक हिंदी पर)	१४
प्रश्न ३. (अ) ससंदर्भ व्याख्या (उपन्यास पर)	०८
(आ) टिप्पणियाँ (उपन्यास पर)	०६
प्रश्न ४. दीर्घोत्तरी प्रश्न (उपन्यास पर अंतर्गत विकल्प के साथ)	१४
प्रश्न ५. दीर्घोत्तरी प्रश्न (उपन्यास पर)	१४

कुल अंक - ७०

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर

द्वितीय वर्ष कला (बी. ए. भाग - २)

हिंदी (ऐच्छिक)

प्रश्नपत्र क्रमांक - ५

चतुर्थ सत्र (Semester- ४)

परिशिष्ट - १

समानार्थक / पर्यायवाची शब्द

- १) असुर - दनुज, दैत्य, दानव, निशाचार, निशिचर, राक्षस, रजनीचर, यातुधान।
२) आँख - अक्षि, लोचन, नेत्र, नयन, चक्षु, दृग।
३) आनन्द - आमोद, प्रमोद, हर्ष, प्रसन्नता, सुख, आल्हाद, उल्लास।
४) अनुपम - अनोखा, अपूर्व, अनूठा, अतुल, अद्वितीय और अद्भूत।
५) अश्व - घोडा, हय, सैन्धव, घोटक, वाजि, तुरंग।
६) अहंकार - मान, अभिमान, दम्भ, दर्प, गर्व, घमण्ड।
७) अध्यापक - शिक्षक, आचार्य, गुरु, व्याख्याता, प्रवक्ता।
८) आकाश - आसमान, व्योम, नभ, गगन, अम्बर, अनंत, शून्य।
९) इच्छा - चाह, कामना, मनोरथ, अभिलाषा, आकांक्षा, ईप्सा, वांछा।
१०) ओस - तुषार, हिमकण, हिमसीकर, हिमबिन्दु, तुहिनकन।
११) कमल - जलज, पंकज, सरोज, अम्बुज, सरसिज, राजीव, शतदल, अरविन्द, नीरज, कुशेशय, इन्दीवर।
१२) कामदेव - मदन, रतिपति, मार, स्मर, कन्दर्प, अनंग, पंचशर, मनसिज।
१३) किनारा - तीर, तट, कगार, कूल।
१४) गंगा - देवनदी, सुरसरिता, भागीरथी, जान्हवी, मन्दाकिनी।
१५) गणेश - गणपति, गजानन, गजवंदन, मूषकवाहन, लम्बोदर, एकदन्त, विनायक, भवानीनन्दन।
१६) गृह - घर, निकेतन, भवन, सदन, धाम, गेह, सद्म, मन्दिर।
१७) चंदन - मलय, दिव्यगंध, हरिगंध, दारुसार, मलयज।
१८) चन्द्रमा - शशि, इन्दु, सुधाकर, निशाकर, रजनीपति, सुधांशु, चाँद, हिमांशु, राकेश, मृगांक, कलानिधि।
१९) जल - पानी, नीर, सलिल, पय, वारि, अम्बु, उदक, तोय।
२०) जंगल - वन, कानन, अटवी, विजन्, अरण्य, विपिन।
२१) ज्योति - प्रकाश, लौ, प्रभा, अग्निशिखा।
२२) तोता - शुक, सुआ, कीर, सुग्गा, सुअटा।
२३) तलवार - असि, खड़ग, खंग, करवाल, चन्द्रहास।
२४) दास - नौकर, सेवक, किंकर, भृत्य, परिचारक।
२५) दुख - कष्ट, व्यथा, पीडा, क्लेश, वेदना, खेद, संताप।
२६) द्रव्य - धन, अर्थ, वित्त, सम्पदा, सम्पत्ति, दौलत।
२७) दया - करुणा, कृपा, प्रसाद, अनुकंपा, अनुदरह।
२८) धरती - धरा, वसुधा, पृथ्वी, मेदिनी, वसुंधरा, धरणी, धरित्री, मही, अचला, अवनि, भू।
२९) नारी - महिला, स्त्री, अबला, ललना, औरत, वामा।
३०) नाग - सर्प, साँप, अहि, व्याल, भुजंग, विषधर, उरगा।
३१) निर्मल - अमल, पावन, पवित्र, विमल, स्वच्छ, निष्कलुष।

३२) पति	-	स्वामी, नाथ, कंत, भर्तार, बल्लभ, बालम, मालिक।
३३) पुत्री	-	बेटी, सुता, तनया, दुहिता, आत्मजा।
३४) पत्नी	-	भर्या, कलत्र, वधू, बहू, गृहिणी, दारा, अर्धांगिनी
३५) पुत्र	-	सुत, बेटा, तनय, आत्मज, पूत, लड़का।
३६) बिजली	-	विद्युत, दामिनी, सौदामिनी, चपला, तड़ित, क्षणप्रभा, बीजुरी।
३७) बादल	-	घन, जलद, मेघ, पयोद, वारिद, नीरद, पयोधर।
३८) भौरा	-	भ्रमर, भृंग, भँवरा, अलि, मधुप, मधुकर।
३९) मित्र	-	सखा, साथी, सहचर, सुहृद, दोस्त, मीत
४०) मदिरा	-	सुरा, वारुणी, मद, शराब, हाला, दारू।
४१) मुनि	-	तापस, यति, संत, साधु, सन्यासी, वैरागी।
४२) रात	-	निशा, रात्रि, यामिनी, रजनी, शर्वरी।
४३) संसार	-	लोक, जग, जगत, भुवन, दुनिया, विश्व।
४४) सिंह	-	केहरी, मृगेन्द्र, शेर, केशरी, शार्दूल, वनराज।
४५) सागर	-	समुद्र, सिंधु, पारावार, जलधि, नदीश, नीरनिधि, पयोधि, पयोनिधि, वारीश, रत्नाकर।
४६) सोना	-	स्वर्ण, सुवर्ण, कंचन, हेम, कनक, हाटक।
४७) सेवक	-	दास, भृत्य, अनुचर, चाकर, किंकर, परिचारक।
४८) हवा	-	समीर, अनिल, पवन, वायु, बयार, वात।
४९) हिमालय	-	हिमाद्रि, पर्वतराज, हिमगिरि, हिमाचल, नगपति, गिरिश।
५०) हाथी	-	गज, दन्ती, कुंजर, वारण, हिरद, मतंग, वितुण्ड, द्विप, नाग, कटी, कुम्भी।

परिशिष्ट - २

विलोम शब्द / विपरितार्थक शब्द

१) अनिवार्य	-	ऐच्छिक	२६) भूषण	-	दूषण
२) आलोक	-	अंधकार	२७) मृदु	-	कठोर
३) आरोह	-	अवरोह	२८) निरपेक्ष	-	सापेक्ष
४) इहलोक	-	परलोक	२९) पण्डित	-	मूर्ख
५) उत्थान	-	पतन	३०) प्रसाद	-	विषाद
६) उत्तीर्ण	-	अनुत्तीर्ण	३१) बाढ	-	सूखा
७) ऐतिहासिक	-	अनैतिहासिक	३२) भोगी	-	योगी
८) क्रय	-	विक्रय	३३) महात्मा	-	दुरात्मा
९) खण्डन	-	मण्डन	३४) राजा	-	रंक . प्रजा
१०) क्षर	-	अक्षर	३५) विधि	-	निषेध
११) गाढा	-	पतला	३६) विक्रय	-	क्रय
१२) गोचर ü	-	अगोचर	३७) व्यर्थ	-	सार्थक
१३) घटना	-	बढना	३८) श्रव्य	-	दृश्य
१४) चेतना	-	मूर्च्छा	३९) श्वेत	-	श्याम

१५) जटिल	-	सरल	४०) सजल	-	निर्जल
१६) ज्वार	-	भाटा	४१) संयोग	-	वियोग
१७) दास	-	स्वामी	४२) संदिग्ध	-	असंदिग्ध
१८) दुराचारी	-	सदाचारी	४३) विष	-	अमृत
१९) निर्दोष	-	सदोष	४४) विशेष	-	सामान्य
२०) नैसर्गिक	-	कृत्रिम	४५) विस्मरण	-	स्मरण
२१) चिरंतन	-	नश्वर	४६) शुष्क	-	आर्द्र
२२) तटस्थ	-	पक्षपाती	४७) श्वास	-	उच्छ्वास
२३) दृश्य	-	अदृश्य	४८) स्वीकृति	-	अस्वीकृति
२४) निर्गुण	-	सगुण	४९) सुलभ	-	दुर्लभ
२५) पतिव्रता	-	कुलटा	५०) सूक्ष्म	-	स्थूल

परिशिष्ट - ३

अनेकार्थक शब्द

१) अँचल	-	१. प्रदेश या प्रांत का एक भाग, क्षेत्र २. नदी का किनारा ३. पल्लू
२) अंजाम	-	१. फल २. नतीजा ३. समाप्ति ४. पूर्ति
३) अंत	-	१. समाप्ति २. नाश ३. मृत्यु ४. परिणाम ५. सीमा
४) अंध	-	१. अंधा २. विचारहीन ३. अचेत ४. अज्ञान ५. नेत्रहीन व्यक्ति
५) अंबर	-	१. आकाश २. वस्त्र ३. परिधि ४. एक सुगंधी खनिज
६) अंभोज	-	१. कमल २. कपूर ३. चंद्रमा ४. शंख
७) अगाध	-	१. अथाह २. अपार ३. अज्ञेय ४. गहरा छेद
८) अच्छा	-	१. भला २. उचित ३. सुन्दर ४. सकुशल ५. सम्पन्न ६. कामजचाऊ
९) अधिकार	-	१. प्रभुत्व २. हक ३. स्थान ४. कब्जा ५. हुकूमत ६. विषय
१०) अपकार	-	१. उपकार का उल्टा २. बुराई ३. अहित ४. अपमान ५. अत्याचार
११) अपवाद	-	१. बदनामी २. लांछन ३. खण्डन ४. सामान्य नियम से भिन्न बात
१२) अभिरूचि	-	१. शौक २. झुकाव ३. विशेष ४. अभिलाषा
१३) अलोक	-	१. अदृश्य २. निर्जन ३. पुण्यहीन ४. पातालादि लोक
१४) अवनति	-	१. झुकाव २. गिरावट ३. उतार ४. कमी ५. दंडवत ६. विनम्रता
१५) उदात्त	-	१. ऊँचा २. महान ३. उदार ४. श्रेष्ठ ५. स्पष्ट
१६) उपराग	-	१. रंग २. लालरंग ३. लाली ४. दुर्व्यवहार ५. निंदा
१७) उपल	-	१. ओला २. पत्थर ३. बादल ४. रत्न
१८) कन	-	१. कण २. प्रसाद ३. भीख ४. कान
१९) कनक	-	१. सोना २. धतूरा ३. गेहूँ
२०) कादंबरी	-	१. शराब २. कोकिला ३. मैना ४. बाणभट्ट की रचना
२१) काम	-	१. कार्य २. मतलब ३. संबंध ४. स्वार्थ ५. नौकरी

२२) कार्य	-	१. काम २. धंधा ३. धार्मिक कृत्य ४. कर्तव्य ५. परिणाम ६. प्रयोजन
२३) कुल	-	१. परिवार २. वंश ३. समूह ४. घर ५. जाति
२४) क्षम	-	१. सहनशील २. चुप रहनेवाला ३. समर्थ ४. क्षमा करनेवाला
२५) क्षेत्र	-	१. खेत २. स्थान ३. उत्पत्ति स्थल ४. भूमि ५. जमीन ६. मैदान ७. सीमा-बद्ध जगह
२६) खराब	-	१. बुरा, हीन २. नष्ट, बरबाद ३. दुश्चरित्र ४. बिगडा हुआ
२७) खल	-	१. दुष्ट, दुर्जन २. अधम, नीच ३. निर्लज्ज ४. धोखेबाज ५. चुगलखोर
२८) गजब	-	१. अँधेरा २. क्रोध, कोप ३. विपत्ति, संकट
२९) गण	-	१. समूह २. गिरोह ३. वर्ण ४. संघ ५. अनुचर वर्ग ६. दूत ७. सेवक
३०) गरिमा	-	१. महिमा, महत्त्व २. अहंकार, घमंड ३. गुरुत्त्व ४. आत्मश्लाघा
३१) गुण	-	१. निजी विशेषता २. निपुणता ३. हुनर ४. प्राकृतिक वृत्तियाँ ५. लक्षण
३२) गुरु	-	१. पूज्य २. वजनदार, भारी ३. बडा ४. कठिन ५. दीर्घ मात्रा
३३) गो	-	१. गाय २. इंद्रिय ३. वाणी ४. जिह्वा ५. दृष्टि ६. दिशा ७. माता
३४) गौरव	-	१. बड़प्पन, महत्त्व २. गुरुता ३. आदर, सम्मान ४. मर्यादा, प्रतिष्ठा
३५) घन	-	१. मेघ, बादल २. कपूर ३. बहुत बड़ा हथौडा ४. किसी अंक को किसी अंक से गुणा करने पर प्राप्त होनेवाला गुणफल
३६) चक्कर	-	१. पहिया २. चक्र ३. घेरा, मंडल ४. मोड़ोंवाला मार्ग ५. फेरा ६. हैरानी, उलझन ७. धोखा
३७) चरण	-	१. पाँव २. सामीप्य ३. श्लोक का चतुर्थांश ४. काल, मान आदि का चौथाई भाग
३८) चरित्र	-	१. आचरण, चाल-चलन २. कार्यकलाप ३. स्वभाव, गुणधर्म ४. जीवन-चरित्र, जीवनी
३९) चोट	-	१. घाव २. आघात, प्रहार ३. क्लेश, दुःख ४. संताप ५. व्यंग्य, कटाक्ष ६. छल-कपट
४०) जाति	-	१. वंश, कुल २. जन्म, उत्पत्ति ३. वर्ण ४. वर्ग ५. जात
४१) जिगर	-	१. कलेजा २. साहस, हिम्मत ३. चित्त, मन
४२) ज्ञान	-	१. बोध, जानना, जानकारी २. विद्या ३. पदार्थ को ग्रहण करने वाली मन की वृत्ति ४. आत्म साक्षात्कार
४३) टीप	-	१. जन्मपत्री २. हुंडी ३. दस्तावेज ४. टिप्पणी
४४) डंड	-	१. डंडा, सोंटा २. बाहु-दंड, भुजा ३. सजा, दंड ४. घाटा
४५) डोरा	-	१. मोटा तागा २. धारी, रेखा ३. आँख की पतली लाल नसें ४. सुराग, सूत्र ५. प्रेम का बंधन
४६) ढाबा	-	१. रोटी आदि की दुकान २. ओलती ३. जाल ४. परछत्ती ५. टोकरा, खॉचा
४७) तकाजा	-	१. तगादा, माँगना २. अच्छा ३. आवश्यकता ४. आदेश ५. अनुरोध
४८) तत्त्व	-	१. वास्तविकता २. सार ३. जगत का मूल कारण, ईश्वर ४. घटक
४९) तनु	-	१. दुबला-पतला, कृश २. अल्प, थोडा ३. तुच्छ ४. छिछला ५. कोमल ६. अच्छा, बढ़िया ७. विरल
५०) तम	-	१. अंधकार २. कालिख, कालिमा ३. अज्ञान, अविद्या ४. मोह, माया ५. क्रोध, गुस्सा

परिशिष्ट - ४

वाक्यांश के लिए एक शब्द

१) जिसके आने की तिथि ज्ञात न हो	-	अतिथि
२) जिसका कोई नाथ न हो	-	अनाथ
३) जिसका निवारण न किया जा सके	-	अनिवार्य
४) आदि से अन्त तक	-	आद्योपान्त
५) जिसके समान कोई दूसरा न हो	-	अद्वितीय
६) जिसे इन्द्रियों के द्वारा समक्षा न जा सके	-	अगोचर

७) जिसकी गणना न की जा सके	-	अगणित
८) जिस पर किसी ने अधिकार प्राप्त कर लिया हो	-	अधिकृत
९) जिसने नीचे हस्ताक्षर किए हों	-	अधोहस्ताक्षरी
१०) किसी देश के प्राचीन मूल निवासी	-	आदिवासी
११) जो अपनी इच्छा के अधीन हो या अपनी इच्छा पर निर्भर हो - ऐच्छिक	-	
१२) जो काम से जी चुराता हो	-	कामचोर
१३) जो किये गये उपकार को न माने	-	कृतघ्न
१४) जो किये गये उपकार को मानता हो	-	कृतज्ञ
१५) जो कार्य करने योग्य हो	-	करणीय
१६) जो कला की रचना करता है	-	कलाकार
१७) अपने मन के भावों को गुप्त रखने वाला	-	घुन्ना
१८) जो जानने की इच्छा रखता हो	-	जिज्ञासु
१९) जो किसी गुट का सदस्य न हो	-	तटस्थ
२०) जो तत्त्व को जानता हो	-	तत्त्वज्ञानी
२१) जिसका दमन करना कठिन हो	-	दुर्दम
२२) बहुत दूर (आगे - भविष्य) तक देखने वाला	-	दूरदर्शी
२३) जिसके कोई संतान न हो	-	निस्संतान
२४) अक्षर पढ़ने - लिखने के ज्ञान से रहित	-	निरक्षर
२५) किसी काम के बदले किसी शुल्क का न लेना	-	निःशुल्क
२६) जो रात को घूमता हो	-	निशाचर
२७) जो देश - विदेश का भ्रमण करता हो	-	पर्यटक
२८) जिसे पति ने छोड़ दिया हो	-	परित्यक्ता
२९) जिसने सुन- सुन कर ज्ञान प्राप्त किया हो	-	बहुश्रुत
३०) जो पहले था	-	भूतपूर्व
३१) जो भाषा विज्ञान का ज्ञाता होता	-	भाषविद्
३२) कम बोलने वाला	-	मितभाषी
३३) जमीन का हिसाब - किताब रखने वाला	-	लेखपाल
३४) व्याकरण जानने - रचने वाला	-	वैयाकरण
३५) जो किसी विषय का जानकार हो	-	विशेषज्ञ
३६) जिसकी आवृत्ति वर्ष में एक बार हो	-	वार्षिक
३७) जो अधिक बोलता हो	-	वाचाल
३८) जो सुनने योग्य हो	-	श्रव्य
३९) शत्रुओं को मारने वाला	-	शत्रुघ्न
४०) एक ही माता से जन्म लेने वाला (भाई)	-	सहोदर
४१) जिसने पुण्य कार्य हेतु प्राण दिए हो	-	हुतात्मा
४२) जो बीत चुका हो	-	अतीत
४३) जो पुस्तक आदि की आलोचना करता हो	-	आलोचक
४४) बिना सोचे - समझे विश्वास करने वाला	-	अंधविश्वासी
४५) ऐसी भूमि जिसमें खूब पैदावार हो	-	उर्वरा

४६) जिसका मन किसी से उचट गया हो	-	उदासीन
४७) बार - बार कही गई उक्ति	-	पुनरुक्ति
४८) सोच- समझकर सीमा में खर्च करने वाला	-	मितव्ययी
४९) जिसमें कोई विकार आ गया हो	-	विकृत
५०) जिसका वर्णन न किया जा सके	-	वर्णनातीत

परिशिष्ट - ५

मुहावरे और उसके अर्थ

१) अंगूठा दिखाना	-	एन मौके पर मना कर देना, धोका देना, चिढ़ाना
२) अक्ल पर परदा पड़ना	-	अक्ल खराब होना
३) अपना उल्लू सीधा करना	-	अपना काम निकालना
४) आँख भौं सिकोड़ना	-	पसन्द न करना
५) आग बबुल होना	-	अत्यन्त क्रोधित होना
६) अपने पाँव पर आप कुल्हाड़ी मारना	-	अपनी हानि स्वयं करना
७) आग में घी डालना	-	उत्तेजित करना
८) आग लगने पर कुआँ खोदना	-	विपत्ति आने पर प्रतिकार का उपाय सोचना
९) आटे दाल का भाव मालूम होना	-	यथार्थ से परिचित हो जाना
१०) ईद का चाँद होना	-	बहुत दिनों बाद दिखाई पड़ना
११) उँगली उठाना	-	किसी की बुराई की ओर संकेत करना
१२) उन्नीस- बीस का अन्तर होना	-	बहुत थोड़ा फर्क होना
१३) कलेजा टण्डा होना	-	संतोष होना
१४) कान का कच्चा होना	-	झूठी बात का विश्वास कर लेना
१५) गड़े मुर्दे उखाड़ना	-	पुरानी बातों को दुहराना या बार-बार याद दिलाना
१६) गुड़ -गोबर करना	-	बने बनाये काम को बिगाड़ लेना
१७) गागर में सागर भरना	-	थोड़े शब्दों में बहुत बड़ा और व्यापक अर्थ दे देना
१८) गिरगिट की तरह रंग बदलना	-	बहुत शीघ्र विचार अथवा किसी निश्चय को बदलते जाना
१९) घाट - घाट का पानी पीना	-	अनेक स्थानों का अनुभव प्राप्त कर लेना
२०) चुल्लू भर पानी में डूब मरना	-	अत्यन्त लज्जित होना
२१) चोली -दामन का साथ होना	-	बहुत मेल होना
२२) ठग - सा रह जाना	-	आश्चर्य चकित रह जाना
२३) डींग मारना	-	अपनी मिथ्या प्रशंसा करना
२४) ढिंढोरा पीटना	-	प्रचार करना या करते रहना
२५) तिल का ताड़ करना	-	छोटी सी बात को बहुत बड़ा बनाना
२६) तारे गिनना	-	बैचेनी से रात काटना
२७) तलवे चाटना	-	खुशामद करना
२८) दुम दबा कर भागना	-	भयभीत होकर भाग जाना
२९) दौड़धूप करना	-	जी-तोड़ परिश्रम करना
३०) धज्जियाँ उड़ाना	-	दुर्गति करना

३१) फूँक-फूँक कर कदम रखना	-	सतर्कतापूर्वक काम करना
३२) बगलें झाँकना	-	निरुत्तर हो जाना
३३) रंग में भंग डालना	-	मजा खराब कर देना या अच्छे काम में व्याथात उत्पन्न करना
३४) होश ठिकाने लगना	-	घमण्ड चूर कर देना
३५) कफन सिर से बाँधना	-	बड़े से बड़ा त्याग करने के लिए उद्यत हो जाना
३६) चिराग लेकर दुँढना	-	बहुत कोशिश करके तलाशना
३७) चौकड़ी भूल जाना	-	कोई उपाय न सूझना
३८) जबान पर लगाम लगाना	-	चुप हो जाना
३९) बगुला भगत होना	-	उग होना
४०) हवा में घोड़े पर सवार होना	-	बहुत उतावली में होना
४१) राई का पर्वत करना	-	बढा चढा कर कहना
४२) कागजी घोड़े दौडाना	-	कोरा पत्र-व्यवहार करते रहना
४३) काफूर हो जाना	-	यकायक गायब हो जाना
४४) गले का हार होना	-	अत्यन्त प्रिय होना
४५) घास खोदना	-	व्यर्थ में समय बरबाद करना
४६) जान जोखिम में डालना	-	ऐसा कार्य करना जिसमें जान जाने का डर हो
४७) पत्थर कली लकीर होना	-	स्थिर होना
४८) पापड बेलना	-	कई तरह के काम करना, कठिन परिश्रम करना
४९) सीधी उँगली से घी न निकलना	-	सीधेपन या विनम्रता से काम न होना
५०) जहर का घूँट पीना	-	अपमान सह जाना

कहावतें और उनके अर्थ

१) खरी मजदूरी चोखा दाम	-	अच्छा काम अच्छा दाम
२) कोयले की दलाली में हाथ काले हाना	-	बुरे काम का परिणाम भी बुरा होता है
३) घर का भेदी लंका ढावे	-	अपने ही पराये बन कर शत्रुता निभाते हैं, घरेलु शत्रु प्रबल होता है
४) चोर की दाढी में तिनका	-	अपराधी स्वयं भयभीत हो जाता है
५) उल्टे बांस बरेली को	-	विरुद्ध कार्य करना
६) काला अक्षर भैंस बराबर	-	निरक्षर होना
७) चिराग तले अंधेरा	-	उपदेशक या प्रबोधक होकर बुरा कार्य करना
८) मुँह में राम बगल में छुरी	-	धोखेबाजी करना
९) होनहार बिरवान के होत चीकने पात	-	भविष्य में उन्नति करने वालो के लक्षण पहले से ही दिखने लगते हैं
१०) ठण्ड लोहा गरम लोहे को काटता है	-	शांति से ही क्रोध पर विजय पाई जा सकती है
११) दाल में काला होना	-	सन्देह का अनुभव होना
१२) दाँतों तले उँगली दबाना	-	आश्चर्यचकित रह जाना
१३) गोद में छोरा जगत में ढिँढोरा	-	पास में रखी हुई वस्तु को दूसरी जगह खोजते फिरना
१४) जहाँ न जाये रवि वहाँ जाये कवि	-	सीमातीत कल्पना करना
१५) दूध का जला छाछ को भी फूँक-फूँक कर पीता है	-	एक बार धोका खाकर व्यक्ति फिर सतर्क हो जाता है

- १६) न रहेगा बाँस न बजेगी बाँसुरी - कारण को ही नष्ट करना देना
- १७) कमान से छूटा तीर फिर लौटता नहीं है - मुख से निकली बात का कोई उपाय नहीं है
- १८) चांदी की रातें सोने के दिन - सभी प्रकार का सुख होना
- १९) झूठ के पाँव नहीं होते - असत्य अधिक देर तक टिक नहीं सकता
- २०) दूध का दूध पानी का पानी करना - सही और सच्चा न्याय करना
- २१) रस्सी जली, ऐंठन रह गई - सर्वनाश होने पर भी अभिमान करना
- २२) अरहर की टट्टी गुजराती ताला - छोटी वस्तु की रक्षा के लिए अधिक व्यय करना
- २३) अपना रख, पराया चख - अपना बचा कर दूसरों का हड़प करना
- २४) आप भला तो जग भला - भले आदमी को सब लोग भले ही लगते हैं
- २५) नाम बड़े और दर्शन खोटे - गुण से अधिक बड़ाई
- २६) नाच न जाने आंगन टेढ़ा - अपनी कमी साधनों के सिर मंढना
- २७) मन चंगा तो कठौती में गंगा - पवित्र ही तीर्थ है
- २८) भागते भूत की लंगोट भली - कुछ न मिलने से जो कुछ मिल जाये, अच्छा है
- २९) नीम हकीम खतर-ए-जान - अल्पज्ञ का भरोसा नहीं करना चाहिए
- ३०) गरजे जो बरसे नहीं - शोर मचाने वाला कुछ करता नहीं है

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Name of the Faculty - Humanities

CBCS Syllabus

Name of the Course B. A. II Hindi Sem. III

Paper No. IV

With effect from June - 2017-2018

प्रस्तावना:-

हिंदी का मध्ययुगीन काव्य विशिष्ट पृष्ठभूमि को दर्शाता है इसके अध्ययन के बिना किसी भी काल का वास्तविक मूल्यांकन असंभव है। भक्तिकालिन काव्य लोक जागरण का तथा मंगलता का स्वर लेकर उगा है। इस काल की कविता एवं कवियों ने भारत वर्ष की भावनात्मकता, अध्यात्मकता तथा सांस्कृतिक परंपराओं को अबाधित रखा है। रीतिकालीन कविता प्रेम, शृंगार के साथ साथ वीरता भरी है जिसमें कलात्मक अभिव्यंजना उमडकर आती है। अतः इनका अध्ययन समाज तथा संस्कृति को सुरक्षित रखने आवश्यक है। इन्हें समझने के लिए इन कविताओं का अध्ययन अनिवार्य है।

● उद्देश्य:-

१. भक्तिकाल तथा रीतिकाल की सामाजिक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक परिस्थिती एवं परिवेश को अवगत करना.
२. भक्ति कालीन काव्य में निर्गुण और सगुण भक्ति धारा के माध्यम से प्राचीन तथा मध्ययुगीन संस्कृति का अध्ययन करना।
३. रीतिकालीन कविता के माध्यम से शृंगार एवं वीर इस की स्थापना का महत्व विशद करना।
४. रीतिकालीन काव्य के माध्यम से प्रेम भावना को अकुंचित रखना।

CBCS PATTERN B. A. II PEPER NO. IV SEM. III

[Credits: Theory-(04), Practical's-(00)]

Total Theory Lectures-

(60)

1) मध्यकालीन काव्य:- संपादक, डॉ. रामजी मिश्र, राधाकृष्ण प्रकाशन प्रा. लि. दिल्ली. 51

● अध्ययनार्थ कविताएँ -		No of
Lectures		
1) कबीर	- पद	(06)
2) जायसी	- पद (केवल प्रथम पाँच पद अध्ययनार्थ)	(06)
3) सूरदास	- पद (शृंगार के पद क्र. 6 से 10 तक अध्ययनार्थ)	(05)
4) तुलसीदास	- पद (कवितावली बालकांड 6 पद अध्ययनार्थ)	(05)
5) रहीम	- दोहावली (पूर्ण)	(06)
6) बिहारी	- बिहारी सतसई (पूर्ण)	(06)
7) भूषण	- 1) शिवराज भूषण	(03)
	2) शिवा बावनी	(03)
8) घनानंद	- सुजानहित (केवल प्रथम पाँच पद अध्ययनार्थ)	(04)

2) व्याकरण

1. समास (सोदाहरण सामान्य परिचय)	(04)
2. उपसर्ग (सोदाहरण सामान्य परिचय)	(04)
3. प्रत्यय (सोदाहरण सामान्य परिचय)	(04)
4. वाक्य भेद (रचना के आधारपर)	(04)

List of Reference Books:

1. संक्षिप्त भूषण - डॉ. भगवानदास तिवारी
2. कबीर - हजारी प्रसाद द्विवेदी
3. रामचरीत मानस के चार संभाषण - माधुरी पाटील
4. जायसी ग्रंथावली - आचार्य शुक्ल
5. रहीम के दोहे - आबिद रिजवी - मनोज प्रकाशन, दिल्ली.
6. भक्ती आंदोलन और काव्य - गोपेश्वर सिंह
7. मध्ययुगीन काव्य प्रतिभाएँ - डॉ. रामकली सराफ
8. काव्य की भूमिका - रामधारीसिंह दिनकर
9. मध्यकालीन भारत में भक्ति आन्दोलन - शहाबुद्दीन इराकी
10. हिन्दी-सूफी कवि और काव्य - डॉ सरला शुक्ल
11. हिंदी काव्य का इतिहास - रामस्वरूप चतुर्वेदी
12. भक्ति काव्य यात्रा - रामस्वरूप चतुर्वेदी
13. भक्ति-आन्दोलन और भक्ति काव्य - शिवकुमार मिश्र
14. भक्ति आन्दोलन और सूरदास का काव्य - मैनेजर पाण्डेय
15. प्राचीन एवं मध्यकालीन काव्य - श्रीमती सुधा
16. भक्ति आन्दोलन और मध्यकालीन हिन्दी भक्ति काव्य - डॉ. सुरेश चंद्र
17. मध्यकालीन हिंदी काव्य में सांस्कृतिक समन्वय - डॉ. अब्दुल बिस्मिल्लाह

Equivalent Subject for Old Syllabus

Sr. No.	Name of the Old Paper	Name of the New Paper
1)	हिंदी काव्य, व्याकरण एवं लेखन	हिंदी काव्य, व्याकरण एवं लेखन

Nature of Question Paper

● प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाजन	अंक
प्रश्न 1. बहुविकल्पी प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	(14)
प्रश्न 2. लघुत्तरी प्रश्न (पूरे व्याकरण पर) (8 में से 7)	(14)
प्रश्न 3. अ) स संदर्भ व्याख्या (काव्यालोक पर) (3 में से 2)	(08)
आ) टिप्पणियाँ (पूरे पाठ्यक्रम पर) (3 में से 2)	(06)
प्रश्न 4. दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (काव्यालोक पर)	(14)
प्रश्न 5. दीर्घोत्तरी प्रश्न (काव्यालोक पर)	(14)
कुल अंक	(70)

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Name of the Faculty - Humanities

CBCS Syllabus

Name of the Course B. A. II Hindi Sem. IV

Paper No. VI

With effect from June - 2017-2018

प्रस्तावना:-

आधुनिक हिंदी काव्य के रूप में नवीन भावभूमि गतिशीलता को लेकर अवतरित हुआ। आधुनिकता, विश्वजनीनता एवं वैज्ञानिक दृष्टीकोण इसकी प्रमुख विशेषताएँ हैं। उन्नत शती के उत्तरार्ध से अद्यावधि तक की संवेदनाएँ, भावनाएँ एवं नूतन विचार सरणियाँ इसमें अभिव्यक्ति हुई हैं। मनुष्य इसमें अभिव्यंजित हुआ है। अंतः धाराओं में प्रमाण आधुनिक हिंदी काव्य प्रेरणा और उर्जा का अजस्र स्रोत है। अतः संवेदना तथा ज्ञान क्षितिज के विस्तार के लिए इसका अध्ययन अत्यंत आवश्यक एवं प्रासंगिक है।

● उद्देश:-

१. हिंदी साहित्य के आधुनिक काल की पृष्ठभूमि को सन्मुख रखना।
२. छायावाद तथा प्रगतिवाद के माध्यम से प्रकृति, मानवी पीडा, संवेदना को सम्मुख रखना।
३. स्वतंत्रता के पश्चात की सामाजिक एवं आर्थिक परिस्थिति के साथ साथ मानवी प्रकृतियों को दर्शाना।

CBCS PATTERN B. A. II PEPER NO. VI SEM. IV

[Credits: Theory-(04), Practical's-(00)]

Total Theory Lectures-

(60)

1. काव्यालोकः संपादक, डॉ. अनिल साळुंखे, डॉ. गिरीश काशिद, दिव्या डिस्ट्रीब्युटर्स, कानपुर

● अध्ययनार्थ कविताएँ -

No of

Lectures

1. मैथिलीशरण गुप्त	-	शिक्षा की अवस्था	(03)
2. निराला	-	भिक्षुक	(03)
3. सुमित्रानंदन पंत	-	मोह	(03)
4. महादेवी वर्मा	-	जाग तुझको दूर जाना है	(02)
5. हरिवंशराय बच्चन	-	नीड़ का निर्माण	(03)
6. दिनकर	-	आग की भीख	(02)
7. नागार्जुन	-	सत्य	(02)
8. अज्ञेय	-	ताज महल की छाया में	(02)
9. मुक्तिबोध	-	मैं तुम लोगों से दूर हूँ	(02)
10. धर्मवीर भारती	-	टूटा पहिया	(03)
11. दुष्यंत कुमार	-	तुम्हारे पाँवों के नीचे कोई जमीन नहीं	(03)
12. केदारनाथ सिंह	-	विद्रोह	(03)
13. धूमिल	-	रोटी और संसद	(03)
14. चंद्रकांत देवताले	-	माँ पर लिख नहीं सकता कविता	(02)
15. अरुण कमल	-	लौ	(02)
16. अनामिका	-	कूडा बीनते बच्चे	(03)
17. निर्मला पुतुल	-	आदिवासी लडकियों के बारे में	(02)
18. कँवल भारती	-	मलाला तूम मर नहीं सकती	(03)
2. व्याकरण एवं लेखन			
1) विराम चिह्न का प्रयोग.			(03)
2) प्रुफ शोधन चिह्नों का सामान्य परिचय.			(04)
3) मशीनी अनुवाद.			(04)
4) हिंदी वेब साईडस.			(03)

List of Reference Books:

1. डॉ. नामवर सिंह - कविता के नये प्रतिमान - राजकमल प्रकाशन, दिल्ली.
2. भारतभूषण अग्रवाल - हिंदी कविता का वैयक्तिक परिप्रेक्ष - विश्वविद्यालय प्रकाशन, वारणसी.
3. डॉ. रामदरश मिश्र - हिंदी कवितः आधुनिक आयाम, वाणी प्रकाशन, दिल्ली.
4. नंदकिशोर नवल - समकालिन काव्य यात्रा - किताबघर प्रकाशन, दिल्ली.
5. विश्वनाथ प्रसाद तिवारी - समकालिन हिंदी कविता - राजकमल प्रकाशन, दिल्ली.
6. नंददुलारे वाजपेयी - नई कविता - प्रकाशन संस्थान, दिल्ली.
7. डॉ. रामानंद श्रीवास्तव - नई कविता के परिपेक्ष में - नीलाम प्रकाशन इलाहाबाद.
8. मुक्तिबोध की कविता - डॉ. पद्मा पाटील - कोल्हापुर
9. सुमित्रानंदन पंत - डॉ. नरेंद्र.

Equivalent Subject for Old Syllabus

Sr. No.	Name of the Old Paper	Name of the New Paper
1)	हिंदी काव्य, व्याकरण एवं लेखन	हिंदी काव्य, व्याकरण एवं लेखन

Nature of Question Paper

● प्रश्नपत्र का प्रारूप एवं अंक विभाजन	अंक
प्रश्न 1. बहुविकल्पी प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	(14)
प्रश्न 2. लघुत्तरी प्रश्न (पूरे व्याकरण पर) (8 में से 7)	(14)
प्रश्न 3. अ) स संदर्भ व्याख्या (मध्यकालीन काव्यपर) (3 में से 2)	(08)
आ) टिप्पणियाँ (पूरे पाठ्यक्रम पर) (3 में से 2)	(06)
प्रश्न 4. दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (मध्यकालीन काव्य पर)	(14)
प्रश्न 5. दीर्घोत्तरी प्रश्न (मध्यकालीन काव्य पर)	(14)
कुल अंक	(70)

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Name of the Faculty : Humanities

Syllabus for Marathi (CBCS Pattern)

Name of the Course : BA II (Sem. III & IV)

BA II (IDS) (Sem. III & IV)

With effect from June : 2017-18

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर

बी. ए. भाग - दोन (निवड आधारित श्रेयांक प्रणाली)

विषय - मराठी अभ्यासक्रम - शैक्षणिक वर्ष २०१७-१८, २०१८-१९, २०१९-२०

सत्र - तिसरे

अभ्यासपत्रिका क्र. तीन - कविता वाङ्मयप्रकार आणि काव्यास्वाद

गुण - ७०

उद्दिष्ट्ये : १) काव्य वाङ्मयप्रकाराची ओळख करून देणे.

२) मराठी कवितेची वाटचाल समजून घेणे.

३) काव्यास्वाद व काव्यरसग्रहण यांची माहिती घेणे.

४) कवितेतील प्रतिमा-प्रतिके यांचा अनुबंध काव्याच्या आशयाशी समजून घेणे.

५) काव्याची शैली, रचना यांचे वेगळेपण जाणून घेणे.

नेमलेली साहित्यकृती :

रानातल्या कविता (कवितासंग्रह) - कवी ना. धो. महानोर,
पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

एकूण तासिका - ४२

गुण - ५६

घटक : १

१) कवितेची संकल्पना, निर्मिती आणि घटक

२) मराठी कवितेची वाटचाल

३) ग्रामीण कवितेचे स्वरूप व विशेष

४) ना. धो. महानोर यांचा परिचय व साहित्यलेखन

५) रानातल्या कविता या संग्रहाचे स्वरूप व त्यातील कवितांचे वर्गीकरण

६) रानातल्या कविता यातील कवितांचे आशयसूत्रे व कवितेची भाषाशैली

७) या कवितासंग्रहातील ग्रामीण जीवन व निसर्ग चित्रण

८) या कवितासंग्रहातील कवितेचा समाज जीवनाशी अनुबंध

घटक क्र. २ काव्यास्वाद

एकूण तासिका - १२

गुण - १४

➤ दिलेल्या कवितेवर आधारित प्रश्नोत्तरे किंवा रसग्रहण

उपघटक

- १) कवितेचे वाचन (आकलन)

२) कवितेचे वर्गीकरण व स्वरूप

३) कवितेचे भावसौंदर्य

४) कवितेची काव्यशैली

५) कवितेचे रसग्रहण

❖ संदर्भग्रंथ :

- १) कविता आणि प्रतिमा - डॉ. सुधीर रसाळ - मौज प्रकाशन, मुंबई
- २) काही मराठी कवी जाणिवे आणि शैली - डॉ. सुधीर रसाळ, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
- ३) कवितेचा शोध - वसंत पाटणकर - मौज प्रकाशन, मुंबई
- ४) कविता संकल्पना निर्मिती आणि समीक्षा - वसंत पाटणकर, मुंबई विद्यापीठ व अनुभव प्रकाशन
- ५) मराठी कविता आकलन आणि आस्वाद - संपा. डॉ. नागनाथ कोतापल्ले, स्वरूप प्रकाशन
- ५) मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास - कैलास सार्वेकर, मेहता पब्लिशिंग, पुणे
- ६) महानोरांची कविता - संपा. श्रीकांत देशमुख, निर्मल प्रकाशन, नांदेड
- ७) ना. धो. महानोर विशेषांक - प्रतिष्ठान - जुलै ऑगस्ट -२००१
- ८) वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश - संपा. प्रभा गणोरकर व अन्य भटकळ फाउंडेशन, मुंबई
- ९) कवितेची शैली - महेंद्र कदम, भूमी प्रकाशन, लातूर
- १०) भाषिक सर्जन आणि उपयोजन - संपा. राजन गवस व इतर, दर्या प्रकाशन, पुणे

सत्र तिसरे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक (चार) : कादंबरी वाङ्मय प्रकार व व्यावहारिक मराठी गुण - ७०

- उद्दिष्टे -
- १) वाङ्मय निर्मितीतील लेखकाचे महत्त्व अधोरेखित करणे.
 - २) कादंबरीतील आशय व अनुभव समजावून घेणे.
 - ३) वाङ्मय निर्मिती प्रक्रियेत वास्तवाचा नवा अन्वयार्थ कसा प्रभावी ठरतो, याचा शोध घेणे.
 - ४) कादंबरीत लेखकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा दृष्टिकोनाचा विचार करणे.

नेमलेली साहित्यकृती --

शीतयुद्ध सदानंद - (कादंबरी) लेखक - श्याम मनोहर
- पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

एकूण तासिका - ४२

गुण - ५६

घटक - १

- १) कादंबरी संकल्पना, स्वरूप व वैशिष्ट्ये
- २) कादंबरीचे घटक (कथानक, व्यक्तिरेखा, वातावरण, भाषाशैली.)
- ३) मराठी कादंबरीची वाटचाल
- ४) श्याम मनोहर यांचा परिचय व साहित्य
- ५) शीतयुद्ध सदानंद (कथानक, व्यक्तिरेखा, वातावरण,)
- ६) शीतयुद्ध सदानंद कादंबरीतील सामाजिकता
- ७) शीतयुद्ध सदानंद कादंबरीची भाषाशैली व वाङ्मयीन विशेष
- ८) या कादंबरीवर आधारित चित्रपट 'लिमिटेड माणुसकी' यातील माध्यमांतरावर चर्चा.

घटक -२ व्यावहारिक मराठी

एकूण तासिका - १२

गुण - १४

➤ कार्यक्रमाचे संयोजन व सूत्रसंचालन

- उपघटक -
- १) कार्यक्रमाचे संयोजन - प्रसंग - सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक
 - २) कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन
 - ३) सूत्रसंचालनासाठी आवश्यक गुण
 - ४) सूत्रसंचालनाची पूर्वतयारी
 - ५) स्वागत - प्रास्ताविक, पाहुण्यांचा परिचय व आभार
 - ६) कार्यक्रमानुसार सूत्रसंचालनात करावे लागणारे बदल

❖ संदर्भग्रंथ -

- १) कादंबरी : एक साहित्यप्रकार - हरिश्चंद्र थोरात, शब्द प्रकाशन, मुंबई
- २) मराठी कादंबरी - चंद्रकांत बांदिवडेकर
- ३) मराठी कादंबरी चिंतन आणि समीक्षा - चंद्रकांत बांदिवडेकर
- ४) गेल्या अर्धशतकातील मराठी कादंबरी : संपा.विलास खोले, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई
- ५) प्रायोगिक कादंबरी आणि श्याम मनोहर - किशोर सानप
- ६) आजची कादंबरी नोंदी आणि निरीक्षणे - रंगनाथ पठारे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
- ७) श्याम मनोहर : मौखिक आणि लिखित : संपा.चंद्रकांत पाटील, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई
- ८) श्याम मनोहर यांचे साहित्य - प्रदर्शन आणि दर्शन संपा. चंद्रकांत पाटील, रामचंद्र काळुखे.
- ९) व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन
- १०) व्यावहारिक मराठी - स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन
- ११) मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन - सुहास बोबडे
- १२) वक्तृत्व आणि संभाषण कौशल्य - डॉ. श्रुती श्री. वडगबाळकर
- १३) उपयोजित मराठी - डॉ. संजय लांडगे
- १४) कादंबरी विशेषांक - ललित नोव्हें. २०१३
- १५) वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश - संपा.प्रभा गणोरकर व अन्य भटकळ फाउंडेशन, मुंबई

सत्र - चौथे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक (पाच) कथा वाङ्मयप्रकार व व्यावहारिक मराठी

गुण - ७०

एकूण तासिका - ५२

- उद्दिष्टे -
- १) कथा वाङ्मय प्रकाराची ओळख करून देणे.
 - २) मराठी कथेची जडणघडण. ऐतिहासिक स्थित्यंतरे. कथा व इतर साहित्याचा अनुबंध समजावून देणे.
 - ३) कथा वाङ्मयाचे समकालीन स्वरूप लक्षात घेणे.
 - ४) व्यावहारिक मराठीतील सारांश लेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करणे.

नेमलेली साहित्यकृती

आपण माणसात जमा नाही (कथासंग्रह) लेखक - राजन गवस
मेहता पब्लिशिंग, पुणे

एकूण तासिका - ४०

गुण ५६

- घटक १
- १) कथा संकल्पना, स्वरूप, व्याख्या, प्रकार
 - २) मराठी कथेची वाटचाल विशेष स्वरूप
 - ३) राजन गवस यांचा परिचय व साहित्य
 - ४) आपण माणसात जमा नाही या कथासंग्रहातील कथांचे स्वरूप व आशयसूत्रे.
 - ५) आपण माणसात जमा नाही या कथासंग्रहातील व्यक्तिरेखा, घटना प्रसंग.
 - ६) आपण माणसात जमा नाही या कथासंग्रहातील समकालीन समाज चित्रण
 - ७) या कथासंग्रहातील कथांचे भाषा विशेष व रुपबंध विशेष
 - ८) आपण माणसात जमा नाही या कथासंग्रहाचे वाङ्मयीन ,सामाजिक दृष्टीने वेगळेपण.

घटक २ - व्यावहारिक मराठी एकूण तासिका - १२

गुण - १४

➤ सारांश लेखन

- उपघटक
- १) सारांश लेखन म्हणजे काय ?
 - २) सारांश लेखनाचे घटक व महत्त्व
 - ३) सारांश लेखनाची पध्दत
 - ४) सारांश लेखनाचे नमुना उतारे

❖ संदर्भग्रंथ -

- १) कथा संकल्पना व स्वरूप - सुधा जोशी, मौज प्रकाशन, मुंबई
- २) मराठी कथेची स्थितीगती - अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
- ३) मराठी कथा : उगम आणि विकास, इंदुमती शेवडे,
- ४) मराठी कथा : परंपरा आणि नवता : संपा. अशोक बेंडखळे, अक्षरयात्रा प्रकाशन, पुणे
- ५) मराठी कथा रूप आणि परिसर - म.द. हातकणंगलेकर, सुपर्ण प्रकाशन, पुणे
- ६) मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप - संपा. गो. मा. पवार आणि म. द. हातकणंगलेकर, पॉप्युलर प्रकाशन,
- ७) ढव्ह आणि लख्ख ऊन - संपा. रणधीर शिंदे - लोकवाङ्मय गृह. मुंबई
- ८) मराठी कथा : विसावे शतक : (संपादक) के. ज. पुरोहित व सुधा जोशी, मॅजेस्टीक प्रकाशन, मुंबई
- ९) ग्रामीण कथा : स्वरूप आणि चिकित्सा - डॉ. वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन
- १०) उपयोजित मराठी - शंकरानंद येडले
- ११) व्यावहाकि मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन
- १२) वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश - संपा. प्रभा गणोरकर व अन्य भटकळ फाउंडेशन, मुंबई
- १२) कथा विशेषांक - ललित, ऑगस्ट २०१३

सत्र चौथे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक (सहा) - आत्मचरित्रात्मक वाङ्मयप्रकार आणि सर्जनशील लेखन. गुण - ७०

- उद्दिष्ट्ये -
- १) चरित्र आत्मचरित्रातून लेखकाची वाङ्मयीन सामाजिक जडणघडण समजावून घेणे.
 - २) वाङ्मयकृतीतील चरित्र - आत्मकथनाचे स्वरूप - वैशिष्ट्ये लक्षात घेणे.
 - ३) चरित्र - आत्मचरित्राची प्रेरणा व प्रयोजने.
 - ४) चरित्र, आत्मचरित्र, आत्मकथन यातील साम्यभेद लक्षात घेणे.

नेमलेली साहित्यकृती

प्रकाशवाटा (आत्मचरित्र) लेखक - डॉ. प्रकाश आमटे
समकालीन प्रकाशन, पुणे

एकूण तासिका ४०

गुण - ५६

- घटक - १
- १) आत्मचरित्राची व्याख्या, संकल्पना, स्वरूप व घटक
 - २) मराठीतील आत्मचरित्राची परंपरा व विकास
 - ३) प्रकाश आमटे यांचे जीवन कार्य व साहित्य
 - ४) प्रकाशवाटा या आत्मचरित्राचे स्वरूप, आशय
 - ५) प्रकाशवाटा या आत्मचरित्रातील व्यक्तिरेखा, घटनाप्रसंग, निसर्ग व प्राणीवर्णन.
 - ६) प्रकाशवाटा या आत्मचरित्रातील निसर्ग व प्राणीवर्णन
 - ७) प्रकाशवाटा या आत्मचरित्रातील आदिवासी जीवन, समाज व संस्कृती दर्शन
 - ८) या आत्मचरित्राचे भाषा विशेष व वाङ्मयीन वैशिष्ट्ये.

घटक २ सर्जनशील लेखन - व्यक्तिचित्रण

एकूण तासिका - १२

गुण - १४

- उपघटक -
- १) व्यक्तिचित्रण म्हणजे काय? व त्याचे स्वरूप
 - २) व्यक्तिचित्रणाचे घटक.
 - ३) व्यक्तिचित्रण करतांना लक्षात घ्यावयाचे नेमके विशेष व वेगळेपण.
 - ४) सामाजिक, शैक्षणिक, उद्योग, क्रीडा व कला क्षेत्रातील व्यक्तींचे व्यक्तिचित्रण अपेक्षित.

संदर्भग्रंथ -

- १) चरित्र आणि आत्मचरित्र - तंत्र आणि इतिहास - अ. म. जोशी.
- २) आत्मचरित्र मीमांसा - डॉ. आनंद यादव.
- ३) चरित्र आणि आत्मचरित्र - सदा कऱ्हाडे.
- ४) मराठीतील आत्मचरित्र लेखन - उषा हस्तक.
- ५) सृजनात्मक लेखन - आनंद पाटील.
- ६) व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर.
- ८) मराठी भाषा उपयोजन आणि सर्जन - सुहास बोबडे.
- ९) वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश - संपा.प्रभा गणोरकर व अन्य भटकळ फाउंडेशन, मुंबई.
- १०) भाषिक सर्जन आणि उपयोजन - संपा. राजन गवस व इतर, दर्या प्रकाशन, पुणे.

मराठी वाङ्मयाचा स्थूल अभ्यास
बी. ए. भाग -२ मराठी (IDS)

➤ सत्र - तिसरे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - विनोदी कथा वाङ्मयप्रकार व व्यावहारिक मराठी

गुण -७०

उद्दिष्टे -

- १) मराठीतील विनोद साहित्याची परंपरा समजावून घेणे.
- २) मराठीतील विनोदी कथांचे वेगळेपण लक्षात घेणे.
- ३) विनोदाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
- ४) व्यावहारिक मराठीतील किमान कौशल्यावर आधारित घटकांचा अभ्यास करणे.

१. नेमलेली साहित्यकृती

गुण -५६

माझ्या बापाची पेंड (विनोदी कथासंग्रह) - द. मा. मिरासदार
मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे

घटक १ -

- १) कथेची संकल्पना व स्वरूप.
- २) मराठीतील विनोदी कथेची परंपरा व वैशिष्ट्ये.
- ३) द. मा. मिरासदार यांचा परिचय व साहित्यकृती.
- ४) माझ्या बापाची पेंड या कथासंग्रहातील कथांची आशयसूत्रे, व्यक्तिरेखा घटना - प्रसंग.
- ५) माझ्या बापाची पेंड या कथासंग्रहातील कथांच्या विनोदाचे स्वरूप.
- ६) या कथासंग्रहातील कथनशैली - भाषाविशेष.
- ७) या कथासंग्रहाचे वाङ्मयीन विशेष.

घटक २. व्यावहारिक मराठी -

अहवाल लेखन

गुण -१४

उपघटक

- १) अहवाल म्हणजे काय.
- २) अहवालाचे स्वरूप व घटक
- ३) अहवाल लेखन पध्दती
- ४) संस्था अहवाल व कार्यक्रम अहवाल.

संदर्भग्रंथ -

- १) कथा संकल्पना व स्वरूप - सुधा जोशी
- २) विनोद : तत्त्व आणि स्वरूप - गो. मा. पवार
- ३) विनोद : एक व्याख्यान - अ. वा. वर्टी
- ४) हास्यविनोद मिमांसा - न. चि. केळकर
- ५) व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नासिराबादकर
- ६) व्यावहारिक मराठी - स्नेहल तावरे
- ७) उपयोजित मराठी - संजय लांडगे

बी. ए. भाग -२ मराठी (IDS)

सत्र - चौथे

कविता वाङ्मय प्रकार व सर्जनशील लेखन

गुण ७०

उद्दिष्टे - १) मराठीतील कविता वाङ्मयाचा परिचय करणे.

२) कवितेच्या आकलन, आस्वाद आणि विश्लेषणातून वाङ्मयीन अभिरुची निर्माण करणे.

३) वाङ्मयीन कलाकृतीतील आशयाच्या अनुषंगाने जीवनातील प्रश्नाविषयी सजगता निर्माण करणे.

४) वाङ्मयाच्या अभ्यासातून व्यक्तिमत्व समृद्ध करणे.

१. नेमलेली साहित्यकृती

गुण -५६

पीकपाणी (कवितासंग्रह) कवी - इंद्रजित भालेराव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे

घटक - १

- १) कवितेची संकल्पना - स्वरूप व व्याख्या
- २) मराठी कवितेची वाटचाल
- ३) ग्रामीण कवितेचे स्वरूप व विशेष
- ४) इंद्रजित भालेराव यांचा परिचय व समग्र साहित्य लेखन.
- ५) पीकपाणी कविता संग्रहाचे स्वरूप व कवितांचे वर्गीकरण
- ६) पीकपाणी कवितासंग्रहाचे आशयसूत्र व भाषिक वेगळेपण
- ७) या कवितासंग्रहातील, ग्रामीण व शेतकरी जीवन दर्शन, निसर्गवर्णन.

घटक - २ -

सर्जनशील लेखन : संवाद लेखन

गुण - १४

- १) सर्जनशील लेखनाचे स्वरूप व महत्त्व
- २) संवाद लेखनाचे स्वरूप व महत्त्व
- ३) संवाद लेखनाचे घटक व पध्दती
- ४) वाङ्मयीन संवादलेखन व प्रसार माध्यमातील संवाद लेखन
- ५) संवाद लेखनाची भाषाशैली.

संदर्भ ग्रंथ -

- १) मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास - कैलास सार्वेकर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
- २) कवितेचा शोध - वसंत पाटणकर, मौज प्रकाशन, मुंबई.
- ३) मराठी ग्रामीण कविता - स्नेहलता गायकवाड.
- ४) इंद्रजित भालेराव यांची कविता - आकलन, आस्वाद आणि आक्षेप - संपा. भगवान काळे, साक्षात प्रकाशन.
- ५) इंद्रजित भालेराव यांची कविता - मारूती घुगे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- ६) सारे रान इंद्रजित भालेराव यांची समग्र कविता - संपा. श्रीकांत उमरीकर, जनशक्ती वाचक चळवळ प्रकाशन.
- ७) कविता इंद्रजित भालेरावांची - डॉ. राजाराम राठोड, स्पर्श प्रकाशन, राजापूर.
- ८) उपयोजित मराठी - डॉ. संजय लांडगे.
- ९) व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, पुणे.
- १०) भाषिक सर्जन आणि उपयोजन - संपा. राजन गवस व इतर, दर्या प्रकाशन, पुणे.

बी. ए. भाग - दोन
विषय - मराठी ऐच्छिक आणि IDS
सत्र तिसरे व चौथे
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ३ व ४
प्रश्नपत्रिकेची स्वरूप व गुण विभागणी

एकूण गुण - ७०

- प्र. १ ला. वस्तुनिष्ठ प्रश्न - योग्य पर्याय निवडा.
१४ प्रश्न - - गुण १४
- प्र. २ रा. दोन किंवा तीन वाक्यात उत्तरे लिहा.
एकूण ८ पैकी ७ - गुण १४
- प्र. ३ रा. लघुत्तरी प्रश्न.
अ) टीपा लिहा. (३ पैकी २) - गुण ०८
ब) संदर्भासह स्पष्टीकरण (३ पैकी २) -गुण ०६
- प्र. ४ था. व्यावहारिक मराठीवर अंतर्गत विकल्पासह दीघोत्तरी प्रश्न. - गुण १४
- प्र. ५ वा. घटक क्र. १ वर एकच दीर्घोत्तरी प्रश्न. - गुण १४

टीप : नेमलेल्या साहित्यकृती व व्यावहारिक मराठीवर विद्यापीठीय परीक्षा ७० गुणांची असेल व महाविद्यालयातील अंतर्गत परीक्षा ३० गुणांची असेल, याची नोंद घ्यावी. या दोन्ही परीक्षा अनिवार्य आहेत.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

NAAC Accredited-2015
'B' Grade (CGPA 2.62)

CBCS Pattern Syllabus for BA II History

Name of the Faculty	-	Social Science
Syllabus	-	History
Name of the Course	-	B.A.II
With effect from June-	-	2017-18

Objective of the Course :

To acquaint the student with the socio-economic and political development in other countries. And understand the contemporary Europe in the light of its background History. Become aware of the principles, forces, processes and problems of the recent times. Highlight the rise and growth of nationalism as a movement in Europe and world.

Modern India owes a lot to the legacy of India's Freedom struggle. This course will help the students to understand the major events of India's freedom struggle, its legacy and its contribution to the making of modern India.

During the 19th and 20th centuries a series of social reform movements took place in Maharashtra and India. This reform movement advocated in supported changes in the traditional Indian society. They propagated the values of social justice and equality. The advocated the abolition of caste system and supported the emancipation of women. This course has been framed to make the students aware of this social reform movement and their contribution in Maharashtra.

B.A.PART – II
History Paper No – III
Modern Europe (1750 – 1871 A.D.)

Revised Syllabus (w.e.f. June 2017)

Semester – III

Credits: Theory 04

Total Theory Lectures 60

Unit – I	Industrial Revolution	14
	A) Causes	
	B) Course	
	C) Effects	
Unit – II	French Revolution, 1789	16
	A) Causes	
	B) Course	
	C) Effects	
Unit – III	Napoleon Bonaparte	16
	A) Rise of Napoleon Bonaparte	
	B) Napoleon's Reforms	
	C) Conquests, Continued policy and Downfall	
Unit – IV	Age of Metternich	14
	A) Vienna Congress, 1815	
	B) Life and work of Metternich	
	C) Concert of Europe	

List of Reference Books –

- 1) Cipolla C.M. – Fontana Economic History of Europe
- 2) Charles Downer Hazen – Modern Europe up to 1945
- 3) David Thomson – Europe since Napoleon
- 4) Hobsbawm Eric – The Age of Revolution : Europe 1789 – 1848
- 5) Lefebvre George – Coming of the French Revolution
- 6) Peter Mathias – First Industrial Revolution
- 7) Rao B.V. – History of Modern Europe (1789 - 1992)
- 8) Soboul Albert – History of the French Revolution
- 9) Will Durant – The age of Napoleon
- 10) Wood Anthony – History of Europe 1815 – 1960
- 11) आठवले सदाशिव - अर्वाचीन युरोप, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन
- 12) ओतुरकर, महाजन - जगाचा संक्षिप्त इतिहास, पुणे विद्यार्थी गृह, १९७४
- 13) कोलारकर श.गो. - युरोपचा इतिहास, मंगेश प्रकाशन
- 14) गायकवाड, कदम, सुर्यवंशी - आधुनिक युरोपचा इतिहास, राविल पब्लिकेशन, सातारा, १९७२
- 15) माडीकर मदन - आधुनिक युरोपचा इतिहास, विद्या बुक्स
- 16) तळवळकर गोविंद - बदलता युरोप, मॅजेस्टिक प्रकाशन, १९९१
- 17) वैदय सुमन - आधुनिक जग १८१४ - १९१४, साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
- 18) शिरगावकर शरावती - आधुनिक युरोप, विद्या प्रकाशन, १९७८

B.A.PART – II
History Paper No – V
Modern Europe (1750 – 1871 A.D.)

Revised Syllabus (w.e.f. June 2017)

Semester – IV

	Credits: Theory 04	Total Theory Lectures 60
Unit – I	Revolutionary Movements	16
	A) French Revolution, 1830 A.D.	
	B) France between 1830 – 1848 A.D.	
	C) French Revolution, 1848 A.D.	
Unit – II	Napoleon III	14
	A) Internal Policy	
	B) External policy	
	C) Evaluation of Napoleon III	
Unit – III	Unification of Italy	15
	A) Background	
	B) Steps	
	C) Effects	
Unit – IV	Unification of Germany	15
	A) Background	
	B) Steps	
	C) Effects	

List of Reference Books –

- 1) Charles Downers, Hazen – Modern Europe up to 1945
- 2) David Thomson – Europe since Napoleon
- 3) Evans J. – The Foundations of Modern state in 19th century Europe
- 4) Hamerow T.S. – Restoration, Revolution and Reaction : Economics and politics in Germany (1815 - 1871)
- 5) Hobsbawn Eric – The Age of Revolution : Europe 1789 – 1848
- 6) Peter Jones – The 1848 Revolution
- 7) Rao B.V. – History of Modern Europe (1789-1992)
- 8) Robert Gildea – Barricades and borders : Europe 1800 – 1914
- 9) Taylor J.P. – The struggle for Mastery in Europe
- 10) Webster C.K. – The congress of Vienna 1814 – 15
- 11) Wood Anthony – History of Europe 1815 – 1960
- 12) आठवले सदाशिव - अर्वाचीन युरोप, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन
- 13) ओतुरकर, महाजन - जगाचा संक्षिप्त इतिहास, पुणे विद्यार्थी गृह, १९७४
- 14) कुलकर्णी, फडके - आधुनिक युरोप
- 15) केळकर न.चि. - गॅरिबॉल्डी
- 16) कोलारकर श.गो. - युरोपचा इतिहास, मंगेश प्रकाशन
- 17) गायकवाड, कदम, सुर्यवंशी - आधुनिक युरोपचा इतिहास, राविल पब्लिकेशन, सातारा, १९७२
- 18) मारडीकर मदन - आधुनिक युरोपचा इतिहास, विद्या बुक्स
- 19) तळवळकर गोविंद - बदलता युरोप, मॅजेस्टिक प्रकाशन, १९९१
- 20) वैदय सुमन - आधुनिक जग १८१४ - १९१४, साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
- 21) सावरकर वि.दा - जोसेफ मॅझिनी, स्वातंत्र्यवीर सावरकर राष्ट्रीय स्मारक ट्रस्ट
- 22) शिरगावकर शरावती - आधुनिक युरोप, विद्या प्रकाशन, १९७८

B.A.PART – II
History Paper No – IV
Modern India (1857 - 1950 A.D.)

Revised Syllabus (w.e.f.June 2017)

Semester – III

	Credits: Theory 04	Total Theory Lectures 60
Unit – I	Revolt of 1857	16
	A) Background and causes	
	B) Course and failure	
	C) Effects	
Unit – II	Socio – Religious Movements	14
	A) Brahma Samaj	
	B) Arya Samaj	
	C) Satyashodhak Samaj	
Unit – III	Indian Nationalism	14
	A) Rise and Development of Nationalism	
	B) Foundation of Indian National Congress	
	C) Work of Moderates	
Unit – IV	Era of Extermist and Lokmanya Tilak	16
	A) Rise of Extermist	
	B) Partition of Bengal and Swadeshi Movement	
	C) Home Rule Movement	

List of Reference Books –

- 1) Bipin Chandra – Indias struggle for Independence, Penguin, New Delhi
- 2) Bipin Chandra - Frredom struggle, National Book Trust, New Delhi
- 3) Chaudhari S.B. – Civil Rebellion in the Indian Mutiries 1857 – 59
- 4) Desai A.R. – Social Background of Indian Nationalism, Popular Book Depot, Bombay
- 5) Dodwell H.H. (ed) – The Cambridge History of India, S.Chand, Delhi.
- 6) Dutt R.P. – India Today, People’s Publishing House, Bombay
- 7) Dutt R.C. – The Economic History of India Under Early British Rule, Trubner & Co. London
- 8) Datta K.K. – Social History of Modern India, Macmillan, New Delhi.
- 9) Grover B.L., Grover S. – Modern Indian History
- 10) Gopal Ram – British Rule in India
- 11) Heimsath Charles – Indian Nationalism and Hindu social Reform.
- 12) Joshi P.C. (ed) – Rebellion 1857: A Symposium, Peoples Publishing
- 13) Joshi V.C. (ed) – Rammohan Roy and the process of Moderni sation in India.
- 14) Mujumdar R.C. (ed) – Struggle for freedom
- 15) Natrajan S. – A Century of Social Reform in India.
- 16) Prasad I, Subhedar – History of Modern India
- 17) Robert P.E. – History of British India.
- 18) Sarkar Sumit – Bibliographical survey of Social Reform Movement in the 18th and 19th century, ICHR
- 19) Sen S.N. – Eighteen fifty – seven, Publication Division, Delhi.
- 20) Seal Anil – Emergence of Indian Nationalism
- 21) Tarachand – History of the freedom Movement in India, Vol.I
Ministry of Information and Broadcasting, New Delhi
- 22) कदम य.ना. – समग्र भारताचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- 23) कोलारकर शं.गो – आधुनिक भारत १७६० - १९५०, मंगेश प्रकाशन, नागपूर
- 24) पवार जयसिंगराव – भारताच्या स्वातंत्र्य चळवळीचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- 25) फाटक न.र. – भारतीय राष्ट्रवादाचा विकास, र.ग.जोशी, पुणे
- 26) जावडेकर शं.द. – आधुनिक भारत, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
- 27) वैदय सुमन, कोठेकर शांता – आधुनिक भारताचा इतिहास १८५७-१९२०, साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
- 28) सरदेसाई बी.एन., नलवडे व्ही.एन. – आधुनिक भारताचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर

B.A.PART – II

History Paper No – VI

Modern India (1857 – 1950 A.D.)

Revised Syllabus (w.e.f. June 2017)

Semester – IV

	Credits: Theory 04	Total Theory Lectures	60
Unit – I	Gandhian Era		16
	A) Non Co – operation Movement		
	B) Civil Disobedience Movement		
	C) Quit India Movement		
Unit – II	Contribution of Revolutionaries		14
	A) Bengal		
	B) Maharashtra		
	C) Punjab		
Unit – III	Communalism and other trends		16
	A) Rise and Growth of Muslim communalism		
	B) Constitutional Development		
	(Acts of 1909,1919 and 1935 only brief highlights)		
	C) Subhaschandra Bose and Indian National Army		
Unit – IV	Independence and Partition		14
	A) Negotiations for independence and partition		
	B) Integration of princely states		
	C) Indian constitution : Salient features		

List of Reference Books –

- 1) Bipin Chandra et.al. –Indias stuggle for Independence, Penguin, New Delhi
- 2) Bipin Chandra - Frredom struggle, National Book Trust, New Delhi
- 3) Bipin Chandra – Communalism in modern India, Vikas Publishing House, New Delhi.
- 4) Brown Judith – Gandhi’s rise to power 1915 - 22
- 5) Dodwell H.H. (ed) – The Cambridge History of India, S.Chand, Delhi.
- 6) Dutt R.P. – India Today, People’s Publishing House, Bombay
- 7) Dutt R.C. – The Economic History of India Under British Rule, London
- 8) Datta K.K. – Social History of Modern India, Macmillan, New Delhi.
- 9) Grover B.L., Grover S. – Modern Indian History
- 10) Gopal Ram – British Rule in India
- 11) Gopal S. – Jawaharlal Nehru: A Biography, Jonathan cape, London.
- 12) Mahajan V.D. – British Rule in India and After

- 13) कदम य.ना. - समग्र भारताचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- 14) लेलारकर शं.गो - आधुनिक भारत १७६० - १९५०, मंगेश प्रकाशन, नागपूर
- 15) पवार जयसिंगराव - भारताच्या स्वातंत्र्य चळवळीचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- 16) फाटक न.र. - भारतीय राष्ट्रवादाचा विकास, र.ग.जोशी, पुणे
- 17) जावडेकर शं.द. - आधुनिक भारत, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
- 18) वैदय सुमन, कोठेकर शांता - आधुनिक भारताचा इतिहास १८५७-१९२०,साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
- 19) सरदेसाई बी.एन., नलवडे व्ही.एन - आधुनिक भारताचा इतिहास, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर

B.A.PART – II

Inter Disciplinary Subject

History of Social Reforms in Maharashtra (1818 – 1970 A.D.)

Revised Syllabus (w.e.f. June 2017)

Semester – III

Credits: Theory 04

Total Theory Lectures 60

Unit – I	Maharashtra in the early 19th century	16
	A) Political condition	
	B) Social condition	
	C) Economic condition	
Unit – II	Early Reforms in British Period	14
	A) Administration	
	B) Education	
	C) Press	
Unit – III	Early Reformers	16
	A) Jagannath Shankar Sheth	
	B) Balshastri Jambhekar	
	C) Gopal Hari Deshmukh	
	D) Bhau Daji Lad	
Unit – IV	Life and Work of Mahatma Jotiba Phule	14
	A) Work for Education and Women	
	B) Work for untouchable and pasant	
	C) Satyashodhak Samaj and litrature	

List of Reference Books –

- 1) कीर धनंजय - महात्मा जोतीराव फुले
- 2) कुलकर्णी पी.बी. - नाना शंकरशेठ यांचे चरित्र काळ व कामगिरी
- 3) पारिख (संपा) - लोकहितवादी समग्र वाडःमय
- ४) फडके य.दि - विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र खंड १
- 5) फडकुले निर्मल - लोकहितवादी काळ आणि कर्तृत्व, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
- 6) भिडे, पाटील - महाराष्ट्रातील समाजसुधारणेचा इतिहास, फडके प्रकाशन,
- 7) भोळे भा.ल. - महात्मा ज्योतिबा फुले वारसा आणि वसा, साकेत प्रकाशन,
- 8) नरके हरि, फडके य.दि. - महात्मा फुले गौरव ग्रंथ, महाराष्ट्र राज्य शिक्षण विभाग, मुंबई
- 9) जावडेकर शं.द. - आधुनिक भारत, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
- 10) Sardesai G.S. - New History of the Marathas Vol.III, Phonex Publications

B.A.PART – II

Inter Disciplinary Subject

History of Social Reforms in Maharashtra (1818 – 1970 A.D.)

Revised Syllabus (w.e.f. June 2017)

Semester – IV

Credits: Theory 04 Total Theory Lectures 60

Unit – I	Life and Work of Rajarshi Chhatrapati Shahu Maharaj	15
	A) Educational work	
	B) Social and Religious work	
	C) Economic and Political work	
Unit – II	Social Reformers	16
	A) Maharshi Vitthal Ramji Shinde	
	B) Sant Gadge Maharaj	
Unit – III	Social and Educational Reformers	16
	A) Maharshi Dhondo Keshav Karve	
	B) Karmaveer Bhaurao Patil	
Unit – IV	Life and Work of Dr.Babasaheb Ambedkar	15
	A) Social and Religious work	
	B) Educational work	
	C) Political work and literature	

List of Reference Books –

- 1) कीर धनंजय - राजर्षी शाहू छत्रपती
- 2) कीर धनंजय - डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर
- 3) दांडेकर गो.नि. - श्री.गाडगे महाराज
- 4) पवार जयसिंगराव (संपा) - राजर्षी शाहू स्मारक ग्रंथ
- 5) पवार दया (संपा) - डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर गौरव ग्रंथ
- 6) पवार गो.मा. - महर्षी वि.रा.शिंदे समग्र वाड.मय
- 7) फाटक न.र. - महाराष्ट्रातील सहा थोर पुरुष
- ८) फडके य.दि - विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र खंड १ ते ४
- 9) भोळे भास्कर - वि.रा.शिंदे : आर्थिक, सांस्कृतिक विचार
- 11) भिडे, पाटील - महाराष्ट्रातील समाजसुधारणेचा इतिहास
- 12) मोरे विलास - वि.रा.शिंदे आणि सामाजिक चळवळ
- 13) तायडे मनोज - कर्मयोगी गाडगेबाबा
- 14) हिरक महोत्सव प्रकाशन - १९८४ रयत शिक्षण संस्था : वाटचाल

Equivalent Subject for Old Syllabus

Sr. No.	Name of the Old Paper	Name of the New Paper
1)	History of Modern Europe (1789-1871 A.D.)	Modern Europe (1750 – 1871 A.D.)
2)	History of Indian Freedom Movement(1857-1950 A.D.)	Modern India (1857 – 1950 A.D.)
3)	History of Social Reforms in Maharashtra (1818 – 1960 A.D.) IDS	History of Social Reforms in Maharashtra (1818 – 1970 A.D.)IDS
4)		
5)		

Nature of Question Paper

Time : 2.30 Hours

Marks: 70

Instruction: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to right indicate full marks.

Ques.1 Multiple choice questions (with four alternatives) (Fourteen) 14 Marks

Ques.2 Short Answer questions.(any Seven out of Ten) 14 Marks

Ques.3 Short notes (any Two out of Four) 14 Marks

Ques.4 Any one long answer type question. 14 Marks

A

OR

B

Ques.5 Long Answer type question. 14 Marks

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

NAAC Accredited-2015
'B' Grade (CGPA 2.62)

Name of the Faculty- Social Science

Syllabus- Economics

Name of the Course- BA II

With effect from June-2017

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
B.A. Part II, ECONOMICS (CBCS Pattern)
Semester Pattern Syllabus
(To be introduced from June 2017)

Preamble and Objectives:

This paper intends to study money, Banking & Public Finance in India. This paper has divided into two parts as Semester III and Semester IV having four units for each semester. The prime objectives of introducing this paper at BA part II are as follows –

1. To introduce the concept of money to the students.
 2. To introduce the concept of value of money.
 3. To make aware the students with recent trends in commercial banking in India.
 4. To make familiar the students with functioning of RBI and different monetary measures in India.
 5. To introduce the nature and scope of public finance in India.
-

Paper III
Money, Banking and Public Finance
Semester – III

Unit : 1. Money:	16 Hours
1.1 Barter System- Hurdles in the Barter system	
1.2 Meaning, evolution of money.	
1.3 Types of Money	
1.4 Functions of Money.	
Unit : 2. Value of money:	16 Hours
2.1 Concept of Value of money.	
2.2 Price index- Construction and Importance	
2.3 Inflation – meaning, types, causes, effects and measures to control it.	
2.4 Deflation – meaning, causes, effects and measures to control it.	
Unit : 3. Commercial Banking:	16 Hours
3.1 Meaning, Definition, Functions, and Principles of Banking	
3.2 Process of Credit Creation and its Limitations.	
3.3 Concepts of ATM, Debit Card, Credit Card, E-Banking.	
3.4 Concepts of Money Market and Capital Market	

Unit: 4. Reserve Bank of India:

16 Hours

- 4.1 Functions of Reserve Bank of India as a Central Bank
 - 4.2 Methods of credit control.
 - 4.3 Role of Reserve Bank of India since 1991
 - 4.4 Monetary policy- Meaning and Objectives
-

List of Reference Books:

- 01. Gupta S.B. Monetary Economics, S. Chand and Company, New Delhi.
- 02. Ackley G. Macro Economics.
- 03. Mithani D.M. - Money Banking.
- 04. De-cock M.H. - Central Banking.
- 05. M.L. Seth - Macro Economics.
- 06. K.P.M .Sundarom - Priniciples of Economics.
- ०७ . डॉ. कुरुलकर र.पु.- बैंकिंगतत्त्वे आणि बैंकिंग पध्दती
- ८) देसाई व जोशी- आर्थिक विश्लेषण भाग-२, कॉटीनेटल प्रकाशन
- ९) प्रा. हुंडेकर, प्रा.शहा व डॉ. कदम- मुद्रा, अधिकोषण व सार्वजनिक आयव्यय, अक्षरलों प्रकाशन, सोलापूर
- १०) प्रा.डॉ. बी.एच. दामजी- बैंकिंग आणि वित्तीय बाजारपेठा, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- ११) प्रा.भोसले, काटे व दामजी- पैसा, बैंकिंग आणि सार्वजनिक आयव्यय, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर

Paper –V
Money, Banking and Public Finance
Semester –IV

Unit : 1. Public Finance: **16 Hours**

- 1.1 Meaning and Definitions of Public Finance
- 1.2 Distinguish between Public Finance and Private finance.
- 1.3 Structure of Federal Finance System in India
- 1.4 Principle of maximum Social Advantage.(Dr. Dalton's Approach)

Unit : 2. Public expenditure: **16 Hours**

- 2.1 Meaning and Principles of Public Expenditure.
- 2.2 Classification of Public Expenditure
- 2.3 Causes of growth in Public Expenditure in India.
- 2.4 Effects of Public Expenditure

Unit: 3. Taxation: **16 Hours**

- 3.1 Meaning, Canons and Classification.
- 3.2 Approaches of Taxation- Benefit and Ability to pay approach
- 3.3 Burden of tax- Impact, Shifting and Incidence of tax burden.
- 3.4 Taxable Capacity – Concept, factors determining taxable Capacity.

Unit: 4. Public debt and Financial Administration: **16 Hours**

- 4.1. Meaning and Sources of Public Debt.
 - 4.2. Causes of growth in Public Debt of India.
 - 4.3. Effects of Public Debt.
 - 4.4. Budget: Meaning and kinds.
-

List of Reference Books:

- 01. M.L. Seth : Macro Economics
- 02.K. P.M. Sundaram : Principles of Economics
- 03. B.P. Tyagi : Public Finance
- ४) प्रा.डॉ. जे.एफ. पाटील (संपादीत)- सार्वजनिक अर्थकारण, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- ५) प्रा. हुंडेकर, प्रा.शहा व डॉ. कदम- मुद्रा, अधिकोषण व सार्वजनिक आयव्यय, अक्षरलेों प्रकाशन, सोलापूर
- ६) प्रा.डॉ. बी.एच. दामजी- बँकिंग आणि वित्तीय बाजारपेठा, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- ७) प्रा.भोसले, काटे व दामजी- पैसा, बँकिंग आणि सार्वजनिक आयव्यय, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
B.A. Part II, ECONOMICS (CBCS)
Semester Pattern Syllabus
(To be introduced from June 2017)

Preamble and Objectives:

This paper intends to introduce Demography of India. This paper deals with the characteristics of population in India. This paper also deals with the different theories of population. This paper introduces basic concepts in Demography. This paper has divided into two parts as Semester III and Semester IV having four units for each semester. The prime objectives of introducing this paper at BA part II are as follows –

1. To make aware the students about the various issues related to population in India.
 2. To highlight various concepts and theories of population.
 3. To enable the students to understand population policy of India.
 4. To introduce various tools and techniques used for Demographic study.
-

Paper No. IV
DEMOGRAPHY
Semester –III

Unit 1. Population Studies: 16 Hours

- 1.1 Demography – Concept, Definition, Nature & Scope .
- 1.2 Importance of Demography.
- 1.3 Post Independence development of population studies in India.
- 1.4 Inter – relationship between Demography and other Social Sciences.

Unit 2. Sources of Demographic Data in India: 16 Hours

- 2.1 Mechanism of census in India.
- 2.2 Merits and Demerits of Census.
- 2.3 Civil registration System - Merits and Demerits.
- 2.4 Demographic Surveys - Merits and Demerits.

Unit 3. Theories of population: 16 Hours

- 3.1 Malthusian Theory
- 3.2 Optimum Population Theory
- 3.3 Theory of Demographic Transition.
- 3.4 Boserup's theory of population

Unit 4. Techniques of Analysis:**16 Hours**

- 4.1 Concepts of Birth Rate and Death Rate
 - 4.2 Types of Birth rate and Death rate: Crude Birth and Death rates, Age Specific Birth and Death rates, Standardized Birth and Death Rates.
 - 4.3 Study of Fertility: Total fertility Rate. Gross Reproduction Rate, Net Reproduction Rate.
 - 4.4 Factor affecting on the fertility rate
-

List of Reference Books:

01. India's Population Problems: Agrawal S.N. & Sinha U.P.
02. Principles of population studies - Bhende Asha, A. Kanitkar Tara
03. Demography – Jhingan, Bhatt & Desai.
04. Population Policy in India- Gandolra & Narayan Das.
05. Population Settlement Development and planning. – Lal K. M.
06. Fundamentals of Demography – Han. Raj.
07. Techniques of Demographic Analysis.- Pathak K. B.& Ram F.
08. Demography- Ptel R. Lox.
09. A Text Basic Demography- Shrivastava O.S.
10. Census of India- Govt. of India- Rparts
11. Principles of population studies.-Mrs. Bhonde and Kantkar.
12. Population Projections and their Accuracy- Agrawal U.D.
13. Fertility in India - Gulati S.C.
१४. लोकसंख्या - अहिरराव व इतर
१५. लोकसंख्या - सौ कानिटकर तारा व सौ सुमती कुलकर्णी
१६. लोकसंख्याशास्त्र - भोसले - काटे - दामजी.
१७. जनसंख्याशास्त्र - हुंडेकर, शहा, कदम
१८. भारतीय अर्थव्यवस्था - भोसले - काटे - दामजी.

Paper No. VI
DEMOGRAPHY
Semester –IV

Unit 1.Characterstics of population in India since 1951: 16 Hours

- 1.1 Characteristics of population in India
- 1.2 Size and Growth of population
- 1.3 Causes of rapid growth in population in India
- 1.4 Concept of Demographic dividend

Unit 2. Migration in India: 16 Hours

- 2.1 Meaning and nature of migration
- 2.2 Types of migration
- 2.3 Causes of migration
- 2.4 Effects of migration

Unit 3. Population Policy in India: 16 Hours

- 3.1 Population, Health, Poverty and Environment Linkages in India.
- 3.2 Evolution of population policy in India Since 1951, Shift in population policy focus
- 3.3 Women empowerment: Factors determining empowerment of women
- 3.4 Linkages in Education, women’s autonomy and Fertility

Unit 4. Population Projection and Forecasting Techniques: 16 Hours

- 4.1 Measurement of Growth rates: Simple and Compound growth rate
 - 4.2 Time Series Analysis
 - 4.3 Forecasting
 - 4.4 Projection of Population
-

List of Reference Books:

01. India's Population Problems: Agrawal S.N. & Sinha U.P.
02. Principles of population studies - Bhende Asha, A. Kanitkar Tara
03. Demography – Jhingan, Bhatt & Desai.
04. Population Policy in India- Gandolra & Narayan Das.
05. Population Settlement Development and planning. – Lal K. M.
06. Fundamentals of Demography – Han. Raj.
07. Techniques of Demographic Analysis.- Pathak K. B.& Ram F.
08. Demography- Ptel R. Lox.
09. A Text Basic Demography- Shrivastava O.S.
10. Census of India- Govt. of India- Rparts
11. Principles of population studies.-Mrs. Bhonde and Kantkar.
12. Population Projections and their Accuracy- Agrawal U.D.
13. Fertility in India - Gulati S.C.
१४. लोकसंख्या - अहिरराव व इतर
१५. लोकसंख्या - सौ कानिटकर तारा व सौ सुमती कुलकर्णी
१६. लोकसंख्याशास्त्र - भोसले - काटे - दामजी.
१७. जनसंख्याशास्त्र - हुंडेकर, शहा, कदम
१८. भारतीय अर्थव्यवस्था - भोसले - काटे - दामजी.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
B.A. Part II, ECONOMICS (CBCS)
Semester Pattern Syllabus
(To be introduced from June 2017)

Preamble and Objectives:

This paper is an interdisciplinary paper in economics introduced at BA Part II. This paper has divided into two parts as Semester III and Semester IV having three units for each semester. The prime objectives of introducing this paper at BA part II are as follows –

1. To acquaint the students with cooperative principles.
 2. To make the students familiar with features, importance and benefits of cooperation.
 3. To highlight the role of cooperative movement in the development of economy, especially rural economy.
 4. To enable students to evaluate cooperative movement in India.
 5. To introduce cooperative movement in Maharashtra.
-

**Co-operation (I D S)
Semester-III**

Unit: 1. Introduction to Co-operation: 20 Hours

- 1.1. Meaning and Definitions of Co-operation.
- 1.2. Origin of Co-operation in world
- 1.3. Origin of Co-operation in India
- 1.4. Manchester Principles of Co-operation.

Unit: 2. Features & Benefits of Co-operation: 20 Hours

- 2.1. Features of Co-operation.
- 2.2. Benefits of Co-operation.
- 2.3. Role of Co-operation in rural development
- 2.4. Role of Government in the development of Co-operative movement in India.

Unit: 3. Co-operative Movement in India: 24 Hours

- 3.1. Evaluation of Cooperative movement in India.
- 3.2. Impact of globalization on Indian Co-operative movement.
- 3.3. Recommendations of Vaidyanathan committee.
- 3.4. Future of Cooperative movement in India

List of Reference Books:

01. Principles Problems and Practice of Co-operation- Hagela T.N.
02. Theory, History and Practice of Co-operation----Bedi R.D.
03. Co-operation in India---Mamoria-Saksena.
04. Co-operative Sector in India-----Sami Uddin—Mahfoozur Rahman.
05. Co-operatives in New Million-----R. Salvaraju.
06. The Theory if Co-operation-----V.Sharda.
07. Co-operation in India-----Mathur B.S.
08. Recent Trends in the Co-operative Movement in India-----Tyagi R.B.
09. Law and management of co-operatives-Trivedi, B.B.
१०. सहकार - शहा/दामजी
११. सहकाराचा विकास- शहा/दामजी
१२. सहकार: तत्वे व्यवहार- रायखेलकर/ डांगे
१३. सहकार- भोसले/काटे
१४. सहकार: तत्वे, व्यवहार आणि व्यवस्थापन- गो.स. कामत
१५. सहकाराची मूलतत्वे- प्र. रा. कुलकर्णी.

Co-operation (I D S)
Semester-IV

Unit:1. Role of National Agencies in the Development of Co-operative Movement: **20 Hours**

- 1.1. National Bank for Agriculture and Rural Development.
- 1.2. National Co-operative Development Corporation.
- 1.3. National Co-operative Union of India.
- 1.4. National Cooperative Marketing Federation

Unit: 2.Credit & Non-Credit Co-operatives in India: **20 Hours**

- 2.1. Credit Co-operatives in India : Structure, Types, Problems
- 2.2. Sugar Co-operatives.- Problems and Prospects
- 2.3. Marketing Co-operatives.- Problems and Prospects
- 2.4. Dairy Co-operatives.- Problems and Prospects

Unit: 3. Co-operative Movement in Maharashtra. **24 Hours**

- 3.1. Progress of Co-operative Movement in Maharashtra.
 - 3.2. Problems of Co-operative Movement in Maharashtra
 - 3.3. Maharashtra Co-operative Societies Act 1960 : Registration ,Membership, Annual general meeting, Maintenance of Accounts and Audit.
 - 3.4. Broad features of Maharashtra Co-operative Societies Act 1960.
-

List of Reference Books:

01. Principles Problems and Practice of Co-operation- Hagela T.N.
02. Theory, History and Practice of Co-operation----Bedi R.D.
03. Co-operation in India---Mamoria-Saksena.
04. Co-operative Sector in India-----Sami Uddin—Mahfoozur Rahman.
05. Co-operatives in New Million-----R. Salvaraju.
06. The Theory if Co-operation-----V.Sharda.
07. Co-operation in India-----Mathur B.S.
08. Recent Trends in the Co-operative Movement in India-----Tyagi R.B.
09. Law and management of co-operatives-Trivedi, B.B.
- १०.सहकार - शहा/दामजी
११. सहकाराचा विकास- शहा/दामजी
- १२.सहकार: तत्वे व्यवहार- रायखेलकर/ डांगे
१३. सहकार- भोसले/काटे
१४. सहकार: तत्वे, व्यवहार आणि व्यवस्थापन- गो.स. कामत
१५. सहकाराची मूलतत्वे- प्र. रा. कुलकर्णी.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
B.A. Part II, ECONOMICS (CBCS)
Semester Pattern Syllabus
(To be introduced from June 2017)

Preamble and Objectives:

This paper is an interdisciplinary paper in economics introduced at BA Part II. This paper has divided into two parts as Semester III and Semester IV having three units for each semester. The labour is an important and peculiar factor of production. The productivity of labour largely depends upon the working conditions and social security benefits he receives. This paper deals with labour problems and social security measures provided by the Government. The prime objectives of introducing this paper at BA part II are as follows –

1. To introduce labour as a factor of production.
 2. To make the students familiar with labour problems and labour market in India.
 3. To introduce the concept of labour welfare and various agencies involved in labour welfare.
 4. To make the students familiar with various labour legislation in India.
-

Labour Welfare (I D S)
Semester-III

Unit 1. Labour Welfare:

20 Hours

- 1.1. Concept, definitions & scope of Labour Welfare.
- 1.2. Objectives and importance of Labour welfare.
- 1.3. Evolution of Labour Welfare.
- 1.4. Development of Labour welfare in India.

Unit 2. Labour Problems:

20 Hours

- 2.1. Meaning & classification of Labour problems.
- 2.2. Labour problems in India.
- 2.3. Problems of child and women labours.
- 2.4. Measures to solve labour problems in India.

Unit 3. Labour Market :

24 Hours

- 3.1. Concept and Definition of Labour Market
- 3.2. Nature of Labour Market in India, Demand and Supply of Labour, Factors affecting on demand and supply of labour
- 3.3. Characteristic of Labour market in India
- 3.4. Wage Differential –Meaning, Types & Causes.

List of Reference Books:

01. Bhagoliwal T. N.: Economics of Labour and Social Welfare
 02. Saxena R. C. : Labour problems and Social Welfare
 03. Mamoria C. B. and Doshi S. L.: Labour problems and Social Welfare
 04. Mamoria C. B.: Social problems in India.
 05. Lester – Labour Economics.
 ०६. डॉ. फडवणीस/ डॉ. प्राची देशपांडे - श्रमअर्थशास्त्र
 ०७. देशमुख प्रभाकर - श्रमअर्थशास्त्र
 ०८. नेरकर दिलीप - श्रमअर्थशास्त्र
 ०९. गोखले एस.डी. - कामगार कल्याण
 १०. डॉ. पाटील जे. एफ. व ककडे व्ही. बी. - वेतन सिध्दांत.
-

Labour Welfare (I D S)
Semester - IV

Unit 1. Labour Welfare Agencies: 20 Hours

- 1.1. Agencies - Government, Employers, Trade Unions
- 1.2. Labour Efficiency – meaning, measurement, factors determining efficiency of labour.
- 1.3. Impact of New Economic Policy on Labour Welfare.
- 1.4. Role of ILO in Labour Welfare.

Unit 2. Social Security: 20 Hours

- 2.1. Definition, Objectives, Scope.
- 2.2. Social insurance and Social assistance.
- 2.3. Beverage Plan.
- 2.4. Impact of New Economic policy on social security measures in India.

Unit 3. Social Security legislation in India: 24 Hours

- 3.1. Workmen’s Compensation Act – 1923
- 3.2. Employees State Insurance Act – 1948 & Factories Act- 1948.
- 3.3. Employees Provident Fund Act – 1952
- 3.4. Maternity benefit Act – 1961 & Bonus Act-1965.

List of Reference Books:

01. Bhagoliwal T. N.: Economics of Labour and Social Welfare
02. Saxena R. C. : Labour problems and Social Welfare
03. Mamoria C. B. and Doshi S. L.: Labour problems and Social Welfare
04. Mamoria C. B.: Social problems in India.
05. Lester – Labour Economics.
०६. डॉ. फडवणीस/ डॉ. प्राची देशपांडे - श्रमअर्थशास्त्र
०७. देशमुख प्रभाकर - श्रमअर्थशास्त्र
०८. नेरकर दिलीप - श्रमअर्थशास्त्र
०९. गोखले एस.डी. - कामगार कल्याण
१०. डॉ. पाटील जे. एफ. व ककडे व्ही. बी. - वेतन सिध्दांत.

Equivalent Subject for Old Syllabus

Sr. No.	Name of the Old Paper	Name of the New Paper
1)	Money, Banking and Public Finance	Money, Banking and Public Finance
2)	DEMOGRAPHY	DEMOGRAPHY
3)	Co – Operation (I D S)	Co – Operation (I D S)
4)	Labour Welfare (I.D.S.)	Labour Welfare (I.D.S.)

Nature of Question Paper

Nature of Question Paper For Semester Pattern

**•Faculty of Social Science
(UG/PG Courses)
(w.e.f. June 2017)**

Time – 2-30 Hours

Total Marks– 70 Marks

**Instruction – (1) All questions are Compulsory.
(2) Figures to the Rights indicate full marks.**

**Q. 1) Multiple choice questions (Fourteen)
(With four alternatives) 14 Marks**

**Q. 2) Write short Answer of the following 14 Marks
(Any Seven out of Ten)**

**Q. 3) Write short notes 14 Marks
(Any Two out of Four)**

Q. 4) Answer any one long type question of the following 14 Marks

A

OR

B

Q. 5) Long answer type question 10 Marks 14 Marks

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Faculty of Arts & Fine Arts

CBCS Pattern Syllabus

B.A.II (Sem-III&IV)-Geography

With effect from June-2017

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
CHOICE BASED CREDIT SYSTEM - SYLLABUS
(w.e.f. June -2017)
Class - B. A. – II
Semester – III and IV
Optional Geography
Course Structure

Sr. No.	Sem	Paper No.	Code	Course Code	Title of Paper	No. of Lectures	Internal Marks	Univ. Exam Marks	Total Marks	Credit
1.	III	III	OG3	GEO-233	Human Geography	60	30	70	100	4
2.	III	IV	OG4	GEO-234	Physical Geography of India	60	30	70	100	4
3.	IV	V	OG5	GEO-245	Population Geography	60	30	70	100	4
4.	IV	VI	OG6	GEO-246	Economic & Demographic Geography of India	60	30	70	100	4

Note: As per the credit system, the assessment of theory paper of 100 marks weight age Will be as 70 marks theory assessment of university examination and 30 marks are kept for internal assessment of candidate, which consist of **Unit Test** and **Home Assignment** etc for 15 marks.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
Choice Based Credit System – Syllabus for B. A. Part- II
(Optional Geography) Semester -III
(Paper-III)
(w.e.f. June 2017)
Paper Title: - HUMAN GEOGRAPHY

Code No: - OG-3

Total Lectures: - 60

Course No: - GEO-233

Total Marks: - 70+30= 100

No. of Credit-04

1) Preamble:

The B. A. course is a three years integrated course and at B.A. part II the paper Human Geography as Hard core paper has been introduced which is a basic branch of Geography. In this branch along with meaning, definitions, nature, scope, braches and their relation to other social sciences are focused. The concept of Environmental determinism, Possibilism, Impact of man on environment, Human Race, Basis of Racial classification, Grifith Taylor’s theory of Human race, racial conflicts, Human life in cold region, desert region, plateau region and mountainous region have been included. With this study student can understand the relationship between man and environment with human race and racial conflicts and they can get ideas about the human life and its adoption.

2) Objective of the course/paper:

- 1) To understand the Human Geography as a basic branch of Geography along with the Dichotomy in between environmental determinism and Possibilism and man and environment relationship.
- 2) To acquaint the student with the Human race, Racial Classification and Racial conflicts.
- 3) To understand and familiarize the student with the human life in cold, desert, plateau and mountainous region and its adoption to environment.

Unit No	Title of Unit	Content of Unit	No. of Lectures
1	Introduction to Human Geography	1. Meaning and Definition of Human Geography 2. Nature and Scope of Human Geography 3. Branches of Human Geography and its relation to Other Social Sciences	15
2	Man and Environment	1. Elements of Physical and Cultural Environment. 2. Concept of Environmentalism, Possibilism, Stop and go Determinism 3. Impact of Man on Environment	15
3	Human Race	1. Evolution of Man. 2. Basis of Racial Classification.	15

		3. Griffith Taylor's Theory of Human Race 4. Racial Conflicts	
4	Human Life and Adoption to Environment and Practical (Theory only)	A) Human Life and Adoption to Environment 1. Human Life in Cold Region- Eskimo. 2. Human Life in Desert Region- Bhusman. 3. Human Life in Plateau Region- Gond 4. Human Life in Mountain Region- Toda B) Practical: 1. Proportional Circle 2. Proportional Squares. 3. Divided Rectangles.	15

Reference Books:-

1. Husain M. (1988): Human Geography, Rawat Publication, New Delhi.
2. Negi B. S. (1994): Human Geography- An Ecological Approach, Kedar Nath, ram nath, Delhi.
3. Johnson R. L. (1994): Dictionary of Human Geography, Blackwell, Oxford.
4. Perpillou A. V. (1986): Human Geography, Longman, London.
5. Murphy A. B. and Fouberg Erin H (2011): Human Geography- People, Place and Culture, John Wiley and Son's Publisher, California.
6. UNDP (2006): Human Development Report, Oxford University Press, Oxford.
7. Savadi A.B. and Kolekar P.S. (1997): Human and Population Geography, (Marathi Version) Nirali Prakashan, Pune.
8. Adavitot S.C., Teli N.B., and Others (2011): Human Geography, (Marathi Version) Lotus Publication, Solapur.
9. Jagatap J.P., Nanaware A. H., and Mohorkar R.J. (2011): Human Geography, (Marathi Version) Akhasar Lane Publication, Solapur.
10. Khatib K. A. Bhanje B.M. and Sayyad F.M. (2014): Human Geography, (Marathi Version) Sanjog Publication, Kolhapur.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Choice Based Credit System (w. e. f. June 2017)

Class -B.A. – II

Semester-III paper –IV- Paper

Title: - Physical Geography of India

Code No: -OG-4

No.of Credit : 04

Course No: -GEO-234

Total Lectures: 60

Total Marks:-70+30=100

Preamble:

The B. A. Degree course is of three years integrated course. The paper no IV entitled Physical Geography of India is introduced to B.A.II, Sem. III. In this Paper along with the physical setting of India the climate of India is focused. The Soils, vegetation, Mineral Resources, power Resources and Non-conventional resources such as Solar and Wind are included. With this study student can understand the Physical setting of India with Climate and Minerals and they can get ideas about the degradation of Sols and forest in India, which is essential in the present world.

Objectives:

1. To familiarize the students with. Physiography, Rivers and Climate of India.
2. to understand the students Soil, Vegetation and Resource of India

Unit No	Title of Unit	Content of Unit	No. of Lectures
1	Physical Setting of India	1. Location of India: Absolute, Relative and Strategic 2. Physiography :- mountains, Plateaus, plains and islands 3. Rivers	20
2	Climate	1. Factors influencing the climate of India: Location, Physiography, ITCZ, EL Nino and LA Nina. 2. Mechanism of Monsoon : SW Monsoon and NE Monsoon 3. Seasons: - Summer, Winter, Rainy.	15
3	Soil and Vegetation	1. Soil: types, degradation and Conservation. 2. Forest: types, distribution and Conservation.	10
4	Resources and Practical (Theory only)	A) Resources: (types, distribution and production) 1. Mineral Resources : Iron-ore and Bauxite.. 2. Power Resources : Coal and Petroleum. 3. Non-conventional resources: Solar and Wind. B) Practical: 1. Maps: Definition, elements and classification. 2. Isobaric pattern.	15

List of Reference Book

1. Deshpande C.D., India: A Regional Interpretation, Northern Book Centre, New Delhi, 1992.
2. Singh R.L., India: A Regional Geography, National Geographical Society, Varanashi, 1971.
3. Memoria C.B., Geography of India, Shivlal Agrawal and Company, Agra, 1986.
4. The Gazetteer of India, volume I and II publication division, New Delhi, 1965.
5. Swant Prakash, Geography of India, Phadke Prakashan, Kolhapur, 2005.
6. Khatib K.A., Bharatacha Bhugol, Mehata Publication, Pune, 2005.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Choice Based Credit System (w.e.f. June 2017)

B.A. Part- II

Semester –IV Paper V

Paper Title: - POPULATION GEOGRAPHY

Code No: - OG-5

Course No: - GEO-245

Total Lectures: 60

Total Marks: 70 +30 =100

No. of Credit : 04

Preamble:

The B.A. course is a three years integrated course and at B.A. part second the paper, Population Geography has been introduced which is a basic sub branch of Human Geography in this branch along with the definition, nature and scope are focused. The growth and distribution of world population, population growth theories, population composition, migration with migration policies, population growth and its adverse effects on resources, Human resource planning, India's population policy have been included. With this study student can understand growth and distribution of world population with population growth Theories, and they can get ideas about migration policies, adverse effect of population on resources and planning of human resource which are essential in modern world.

Objectives of the course/paper:

- 1) To familiarize the student with the nature & scope of Population Geography with growth and distribution of population.
- 2) To acquaint the student with the basic concepts in population geography and population growth Theories.
- 3) To introduce & understand the components of Population Geography such as migration, population composition with population policies.

Unit No	Title of Unit	Content of Unit	No. of Lectures
1	Introduction to Population Geography	1. Definitions, Nature and Scope of Population Geography 2. Growth of World Population 3. Factors affecting on Population distribution 4. World Population Distribution: Densely and sparsely populated region.	15
2	Theories of Population Growth and Population	1. Malthus Theory and Demographic transition theory 2. Concept of under, over and optimum population.	15

	Composition	3. Concept of fertility and mortality and factors effecting on them. 4. Age and Sex Composition.	
3	Human Migration	1. Definitions and types of migration. 2. Causes and Consequences of migration. 3. Major migrations in the world after world war second 4. Migration Policies- India and U. S. A.	15
4	Population and it's adverse effect on resources and Practical (Theory only)	A) Population and it's adverse effect on resources 1. Population growth and its adverse effects on resources and Indian Economy. 2. Human Resources Planning. 3. India's Population Policy-2010. B) Practical: 1. Population Pyramid 2. Choropleth Method 3. Divided Circle.	15

Reference Books:-

1. Chandana R.C. (2002): Geography of Population- Concept Determinents and Patterns, Kalyani Publishers, New Delhi.
2. Memoria C. B. (1981): India's Population Problem, Kitab Mahal, Delhi.
3. Sundaram K.V. and Sudesh Nangia (1986): Population Geography, Heritage Publication, Delhi.
4. Ghosh B.N.: (1985): Fundamental of population Geography, Sterling Publisher, New Delhi.
5. Clarke J.I. (1972): Population Geography, Pergam on Press Oxford.
6. Advitot S.C., Teli N.B. and Others (2011): Manavi Bhugol Lotus Publication, Solapur.
7. Khatib K. A. Bhanje B.M. and Sayyad F.M. (2014): Loksankhya Bhugol Sanjog Publication, Kolhapur.
8. Singh R.L. and Dutta P.K. (1979): Elements of Practical Geography, Kalayani Publication, New Delhi.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Choice Based Credit System (w. e. f. June 2017)

Class -B.A. – II

Semester-IV paper –VI

Title of paper: Economic and Demographic Geography of India

Code No – OG-6

Course No– GEO-246

No of credits: 04

No. of Lectures : 60

Total Marks: 70 +30=100

Preamble:

The B.A. course is a three years integrated course and at B.A. part second the paper, Economic and Demographic Geography of India as a regional geography, in this paper along with the agriculture are focused. The agro-based and mineral based industries, population distribution, population problems, transport and trade of India have been included. With this study student can understand agriculture with industries, and they can get ideas about transport and trade and Population problems in India, which are essential in modern world.

Objectives:

1. To Familiarize the Students with Agriculture and Industries in India.
2. To acquaint the student with the Population, Transport and Trade of India.

Unit No	Title of Unit	Content of Unit	No. of Lectures
1	Agriculture	1. Importance of Agriculture in India economy 2. Major Crops-Rice, Wheat, Sugarcane and Cotton. 3. Green Revolution 4. Problems of Indian Agriculture	15
2	Industries	1. Importance of Industries in Indian Economy 2. Factors affecting on the distribution and development of Industry. 3. Agro-based industries-Sugar and Cotton. 4. Mineral Based Industries-Iron and Steel, Aluminum.	15
3	Population	1. Growth of Population. 2. Factors effecting on population distribution 2. Distribution and Density of Population. 3. Population problems and Awareness.	15
4	Transport and Trade and Practical (Theory only)	A) Transport and Trade 1. Road ways – Types of Roads in India. 2. Railways – Railway zones in India, Konkan Railway. 3 Major items of export and Import in India B) Practical: 1. Flow diagram. 2. Chorochematic. 3. Diversion Bar	15

List of Reference Book

1. Sharma T.C., Economic and Commercial Geography of India. Belgeon, 1988
2. Dubay and Negi, Economic Geography of India
3. Census of India
4. Bansil, P. C.: Agricultural Problems in India, Vikas Publication, New Delhi, 1977
5. Bhalla, G. S. and Chadha, G. K.: Green Revolution and the Small Peasant, Concept Publishing House, New Delhi, 1983.
6. Chandna, R. C. and Sindhu, M. S.: Introduction to Population Geography, Kalyani Publishers, New Delhi, 1980.
7. Swant Prakash, Geography of India, Phadke Prakashan, Kolhapur, 2005.
8. Khatib K.A., Bharatacha Bhugol, Mehata Publication, Pune, 2005.
9. Dr.AdavitotS.C., Dr. N.B.Teli & other Bharatache Bhngol(2011), Lotus Pub.Solapur.

B.A.II-(Sem-III&IV) Geography

Equivalent Subject for Old Syllabus

Sr. No.	Name of the Old Paper	Name of the New Paper
1)	General Human Geography (Sem-III) Paper-2A	Human Geography (Sem-III) Paper-3
2)	Physical Geography of India (Sem-III) Paper-3A	Physical Geography of India (Sem-III) Paper-4
3)	Population Geography (Sem-IV) Paper-2B	Population Geography (Sem-IV) Paper-5
4)	Economic & Demographic Geography of India (Sem-IV) Paper-3B	Economic & Demographic Geography of India (Sem-IV) Paper-6

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

For All Faculty

Syllabus of

Environmental Studies

For All UG Second year Semester IV

With effect from June - 2017

Structure for Environmental Studies

	Name and type of the paper		L/P	Credits	Total Marks	UA		CA	
	Type	Name							
Class	For All UG Semester IV (Second year)								
	Ability Enhancement Course (AECC)	Environmental Studies	50	4	100	70	28	30	12

1. The credit earned by student with this course shall not be considered for calculation of SGPA/CGPA
2. This course is not considered as a passing head for counting passing heads for ATKT
3. Student must pass this subject for award of the degree

Environment Studies (AECC)

[Credits: Theory-(4)]

Total Theory Lectures-(45)

Unit 1 : Introduction to environmental studies (2 lectures)

- Multidisciplinary nature of environmental studies;
- Scope and importance; Concept of sustainability and sustainable development.

Unit 2 : Ecosystems (6 lectures)

- What is an ecosystem? Structure and function of ecosystem; Energy flow in an ecosystem: food chains, food webs and ecological succession. Case studies of the following ecosystems :
 - a) Forest ecosystem
 - b) Grassland ecosystem
 - c) Desert ecosystem
 - d) Aquatic ecosystems (ponds, streams, lakes, rivers, oceans, estuaries)

Unit 3 : Natural Resources : Renewable and Non-renewable Resources (8 lectures)

- Land resources and land use change; Land degradation, soil erosion and desertification.
- **Deforestation:** Causes and impacts due to mining, dam building on environment, forests, biodiversity and tribal populations.
- Water: Use and over-exploitation of surface and ground water, floods, droughts, conflicts over water (international & inter-state).
- **Energy resources :** Renewable and non renewable energy sources, use of alternate energy sources, growing energy needs, case studies.

Unit 4 : Biodiversity and Conservation (8 lectures)

- Levels of biological diversity : genetic, species and ecosystem diversity; Biogeographic zones of India; Biodiversity patterns and global biodiversity hot spots
- India as a mega-biodiversity nation; Endangered and endemic species of India
- Threats to biodiversity : Habitat loss, poaching of wildlife, man-wildlife conflicts, biological invasions; Conservation of biodiversity : In-situ and Ex-situ conservation of biodiversity.
- Ecosystem and biodiversity services: Ecological, economic, social, ethical, aesthetic and Informational value.

Unit 5 : Environmental Pollution (8 lectures)

- **Environmental pollution :** types, causes, effects and controls; Air, water, soil and noise pollution
- Nuclear hazards and human health risks
- Solid waste management : Control measures of urban and industrial waste.
- Pollution case studies.

Unit 6 : Environmental Policies & Practices (7 lectures)

- Climate change, global warming, ozone layer depletion, acid rain and impacts on human communities and agriculture
- Environment Laws: Environment Protection Act, Air (Prevention & Control of Pollution) Act, Water (Prevention and control of Pollution) Act, Wildlife Protection Act, Forest Conservation Act. International agreements: Montreal and Kyoto protocols and Convention on Biological Diversity (CBD).
- Nature reserves, tribal populations and rights, and human wildlife conflicts in Indian context.

Unit 7 : Human Communities and the Environment (6 lectures)

- Human population growth: Impacts on environment, human health and welfare.
- Resettlement and rehabilitation of project affected persons; case studies.
- Disaster management : floods, earthquake, cyclones and landslides.
- Environmental movements : Chipko, Silent valley, Bishnois of Rajasthan.
- Environmental ethics: Role of Indian and other religions and cultures in environmental conservation.
- Environmental communication and public awareness, case studies (e.g, CNG vehicles in Delhi).

Unit 8 : Field work (Equal to 5 lectures)

- Visit to an area to document environmental assets: river/ forest/ flora/fauna, etc.
- Visit to a local polluted site-Urban/Rural/Industrial/Agricultural.
- Study of common plants, insects, birds and basic principles of identification.
- Study of simple ecosystems-pond, river, Delhi Ridge, etc.

Suggested Readings:

1. Carson, R. 2002. *Silent Spring*. Houghton Mifflin Harcourt.
2. Gadgil, M., & Guha, R. 1993. *This Fissured Land: An Ecological History of India*. Univ. of California Press.
3. Gleeson, B. and Low, N. (eds.) 1999. *Global Ethics and Environment*, London, Routledge.
4. Gleick, P. H. 1993. *Water in Crisis*. Pacific Institute for Studies in Dev., Environment & Security. Stockholm Env. Institute, Oxford Univ. Press.
5. Groom, Martha J., Gary K. Meffe, and Carl Ronald Carroll. *Principles of Conservation Biology*. Sunderland: Sinauer Associates, 2006.
6. Grumbine, R. Edward, and Pandit, M.K. 2013. Threats from India's Himalaya dams. *Science*, 339: 36-37.
7. McCully, P. 1996. *Rivers no more: the environmental effects of dams* (pp. 29-64). Zed Books.
8. McNeill, John R. 2000. *Something New Under the Sun: An Environmental History of the Twentieth Century*.
9. Odum, E.P., Odum, H.T. & Andrews, J. 1971. *Fundamentals of Ecology*. Philadelphia: Saunders.
10. Pepper, I.L., Gerba, C.P. & Brusseau, M.L. 2011. *Environmental and Pollution Science*. Academic Press.
11. Rao, M.N. & Datta, A.K. 1987. *Waste Water Treatment*. Oxford and IBH Publishing Co. Pvt. Ltd.
12. Raven, P.H., Hassenzahl, D.M. & Berg, L.R. 2012. *Environment*. 8th edition. John Wiley & Sons.
13. Rosencranz, A., Divan, S., & Noble, M. L. 2001. *Environmental law and policy in India*. Tripathi 1992.
14. Sengupta, R. 2003. *Ecology and economics: An approach to sustainable development*. OUP.
15. Singh, J.S., Singh, S.P. and Gupta, S.R. 2014. *Ecology, Environmental Science and Conservation*. S. Chand Publishing, New Delhi.
16. Sodhi, N.S., Gibson, L. & Raven, P.H. (eds). 2013. *Conservation Biology: Voices from the Tropics*. John Wiley & Sons.
17. Thapar, V. 1998. *Land of the Tiger: A Natural History of the Indian Subcontinent*.
18. Warren, C. E. 1971. *Biology and Water Pollution Control*. WB Saunders.
19. Wilson, E. O. 2006. *The Creation: An appeal to save life on earth*. New York: Norton.
20. World Commission on Environment and Development. 1987. *Our Common Future*. Oxford University Press.

Equivalent Subject for Old Syllabus

Sr. No.	Name of the Old Paper	Name of the New Paper
1)	Environment Studies	Environment Studies

Nature of Question Paper :-

Time : - 2 ½ hrs.

Total Marks: - 70

- Q. 1** Multiple choice questions (One Marks each) 14
- 1)
 - 2)
 - 3)
 - 4)
 - 5)
 - 6)
 - 7)
 - 8)
 - 9)
 - 10)
 - 11)
 - 12)
 - 13)
 - 14)
- Q. 2** Answer the followings. (Short Note/Short Problem/Short Answer) 14
- a) 07
 - b) 07
- Q. 3** Attempt the followings. (Short Note/Short Problem/Short Answer) 14
- a) 07
 - b) 07
- Q.4** Attempt **any one** of the followings. (Long Answer/Problem) 14
- a)
- OR**
- b)
- Q.5** Attempt **any one** of the followings. (Long Answer/Problem) 14
- a)
- OR**
- b)

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
REVISED SYLLABUS FOR B.A. PART II
(POLITICAL SCIENCE)
PAPER II
BASIC CONCEPTS IN POLITICAL SCIENCE
SEMESTER THIRD
INTRODUCED FROM JUNE – 2014

1) State

- (a) Meaning, Definition.
- (b) Society and State.
- (c) The Essential Elements of State.
- (d) Functions of State.

2) Nation

- (a) Meaning.
- (b) Elements of Nation.
- (c) Difference between State and Nation.

3) Sovereignty

- (a) Meaning, Definition.
- (b) The features of Sovereignty.
- (c) Theories of Sovereignty. Monastic and Pluralistic

4) Liberty, Equality and Justice

- (a) Meaning.
- (b) Types.
- (c) Relationship between Liberty, Equality and Justice.

बी.ए. भाग - २, राज्यशास्त्र पेपर - २
सत्र - तिसरे
राज्यशास्त्रातील मुलभूत संकल्पना
सुधारित अभ्यासक्रम - जून २०१४ पासून

१) राज्य

- (अ) अर्थ व व्याख्या
- (ब) समाज आणि राज्य
- (क) राज्याचे आवश्यक घटक
- (ड) राज्याची कार्ये

२) राष्ट्र

- (अ) अर्थ
- (ब) राष्ट्राचे घटक
- (क) राज्य आणि राष्ट्र यातील फरक

३) सार्वभौमत्व

- (अ) अर्थ व व्याख्या
- (ब) सार्वभौमत्वाची वैशिष्ट्ये
- (क) सार्वभौमत्वाचे सिध्दांत - एकसत्तावादी आणि अनेक सत्तावादी सिध्दांत

४) स्वातंत्र्य, समता आणि न्याय

- (अ) अर्थ
- (ब) प्रकार
- (क) स्वातंत्र्य, समता आणि न्याय यांच्यातील परस्पर संबंध

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
REVISED SYLLABUS FOR B.A. PART II
(POLITICAL SCIENCE)
PAPER II
BASIC CONCEPTS IN POLITICAL SCIENCE
SEMESTER FOURTH
INTRODUCED FROM JUNE – 2014

- 1) Power
 - (a) Meaning.
 - (b) Nature.
 - (c) Types.
- 2) Authority
 - (a) Meaning.
 - (b) Kinds.
 - (c) Features.
- 3) Legitimacy
 - (a) Meaning.
 - (b) Nature.
 - (c) Bases of Legitimacy.
- 4) Democracy
 - (a) Meaning.
 - (b) Features.
 - (c) Merits and Demerits.

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
बी.ए. भाग - २, राज्यशास्त्र पेपर - २
सत्र - चौथे
राज्यशास्त्रातील मुलभूत संकल्पना
सुधारित अभ्यासक्रम - जून २०१४ पासून

- १) सत्ता
(अ) अर्थ
(ब) स्वरूप
(क) प्रकार
- २) अधिसत्ता
(अ) अर्थ
(ब) प्रकार
(क) वैशिष्ट्ये
- ३) अधिमान्यता
(अ) अर्थ
(ब) स्वरूप
(क) अधिमान्यतेचे आधारभूत घटक
- ४) लोकशाही
(अ) अर्थ
(ब) वैशिष्ट्ये
(क) गुण - दोष

Reference Books :

- 1) E. Barker, Principles of Social & Political Theory, Calcutta, Oxford University Press, 1976
- 2) S.I. Benn & R.S. Peters, Social Principles & Democratic State, London, Geogre & Allen, 1959
- 3) A Brecht, Political Theory. The Foundation of Twentieth Century Political Thought, Bombay, The Times of India Press, 1963

- 4) M.Carnoy, The State & Political Theory, Princeton N.J. Princeton University Press. 1987.
- 5) D. Held, Models of Democracy, Cambridge, Policy Press, 1987.
- 6) D.Held, Political Theory & Modern State, Cambridge, Policy Press, 1989.
- 7) Laski H.J. – Grammer of Politics, Allen & Unwin, 1948.
- 8) Macpherson O.B. – Democratic Theory, Essays in Retrival, Oxford. The Claredon Press, 1977.
- 9) S. Ramswamy – Political Theory & : Ideas & Concepts, Delhi, Macmillan,2002.
- 10) S.P. Verma – Modern Political Theory, New Delhi, Vikas, 1983.
- 11) Adi. H. Doctor, Issues in Political Theory.
- 12) Appadorai – The Substance of Politics.
- 13) B.C. Field – Political Theory
- 14) B.K. Gokhale , Poliical Scince, Himalaya Publishing House, New Delhi.
- 15) Oammen T. K. (1997), Citizenship, Nationality And Ethnicity, Rawat Publication, New Delhi.
- 16) Dutt Sukumar (2004), Problem of Indian Nationality, Law Price Publication, New Delhi.
- १७) एकनाथ साखळकर, अशोक जैन - राजकीय सिध्दांत, संकल्पना अणि विचारसरणी .
- १८) कृ.द. बोरळकर - राजकीय सिध्दांत.
- १९) व.मं. सिरसीकर - राज्यशास्त्र व शासनसंस्था.
- २०) स.मा.गर्गे - राज्यशास्त्राचा विकास
- २१) दि.का.गर्दे - राज्यशास्त्र सिध्दांत.
- २२) दि.का.गर्दे, वि.म. बाचल - आधुनिक राजकीय विश्लेषण
- २३) रा.म. गोखले - राज्यशास्त्राची मुलतत्वे भाग १ अणि २
- २४) डॉ. भा.ल. भोळे - राजकीय सिध्दांत व विश्लेषण, पिंपळापूरे प्रकाशन, नागपूर
- २५) भार्गव राजीव (२०११), राजकीय सिध्दांत, अनु. हेमंत खानजोडे, पिअरसन
- २६) गोखले रा. म. (१९७३), नागरीकशास्त्र आणि भारतीय राज्यपध्दती, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे.
- २७) फडके य. दि., भारतीय नागरिकत्व, अक्षर प्रकाशन, मुंबई.
- २८) पाटील बी. बी., मुलभूत राजकीय संकल्पना, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
SEMESTER THIRD
REVISED SYLLABUS FOR B.A. PART II
(POLITICAL SCIENCE)
PAPER III
MODERN INDIAN POLITICAL THOUGHT
INTRODUCED FROM JUNE – 2014

- 1) Raja Rammohan Roy
 - (a) Social Reforms.
 - (b) Political Thoughts.
 - (c) Views about Freedom of Press.

- 2) M.G.Ranade
 - (a) Ideas on Social Reforms and their methods.
 - (b) Political Liberalism.
 - (c) Views on Economic Ideas.

- 3) B. G. Tilak
 - (a) Views about British Rule.
 - (b) Nationalism.
 - (c) Four – Fold Programme.

- 4) Mahatma Gandhi
 - (a) Satya, Ahimsa and Satyagraha.
 - (b) Concept of Swaraj
 - (c) Theory of Trusteeship.

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
सत्र - तिसरे
सुधारित अभ्यासक्रम, जून - २०१४ पासून
बी.ए. भाग - २
पेपर - ३
भारतीय राजकीय विचार

- १) राजा राममोहन रॉय
(अ) सामाजिक सुधारणेसंबंधी विचार
(ब) राजकीय विचार
(क) मुद्रण स्वातंत्र्याविषयीचे विचार
- २) न्या. म.गो. रानडे
(अ) सामाजिक सुधारणेसंबंधी विचार व सामाजिक सुधारणेच्या पध्दती
(ब) राजकीय उदारमतवाद
(क) आर्थिक विचार
- ३) लोकमान्य टिळक
(अ) ब्रिटीश सत्तेबद्दलची भूमिका
(ब) राष्ट्रवादासंबंधी विचार
(क) चतुःसूत्रीचा कार्यक्रम
- ४) महात्मा गांधी
(अ) सत्य, अहिंसा आणि सत्याग्रह
(ब) स्वराज्याची संकल्पना
(क) विश्वस्त सिद्धान्त

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
SEMESTER FOURTH, REVISED SYLLABUS FOR
B.A. PART II (POLITICAL SCIENCE)
INTRODUCED FROM JUNE – 2014
PAPER III
MODERN INDIAN POLITICAL THOUGHT

- 1) Jawaharlal Nehru
 - (a) Secular Nationalism
 - (b) Democratic Socialism
 - (c) Non- Alignment and Panchasheel

- 2) M. N. Roy
 - (a) Criticism of Marxism
 - (b) Radical Democracy
 - (c) New Humanism

- 3) Dr. B.R. Ambedkar
 - (a) Criticism on Caste System
 - (b) State Socialism
 - (c) Views on Democracy

- 4) R.M. Lohia
 - (a) Caste and Language
 - (b) Four Pillar of the State.
 - (c) Ideas about Democratic Socialism

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.
सत्र - चौथे , सुधारित अभ्यासक्रम
बी.ए. भाग - २ , राज्यशास्त्र पेपर - ३
जून २०१४ पासून
भारतीय राजकीय विचार

- १) जवाहरलाल नेहरू
(अ) धर्मनिरपेक्ष राष्ट्रवाद
(ब) लोकशाही समाजवाद
(क) असंलग्नतेचे धोरण आणि पंचशील
- २) एम.एन.रॉय
(अ) मार्क्सवादाची समीक्षा
(ब) मूलगामी लोकशाही
(क) नवमानवतावाद
- ३) डॉ. बी.आर.आंबेडकर
(अ) जातीव्यवस्थेवरील टीका
(ब) राज्य समाजवाद
(क) लोकशाही विषयक विचार
- ४) राम मनोहर लोहिया
(अ) जात आणि भाषा
(ब) चौखंबा राज्य
(क) लोकशाही समाजवादाबाबत विचार

Reference Books :

1. A. Appadurai, Indian Political Thinking, Oxford Press.
2. K. P. Karunakaran, Indian Politics from Dadabhai Naoroji to Gandhi : A Study of Political Ideas of Modern India, New Delhi, Gitanjali, 1975.
3. B. R. Nanda, Gokhale, Gandhi and Nehru : Studies in Indian Nationalism, London, Allan and Unwin, 1974.

4. V. P. Varma, Modern Indian Political Thought.
5. K. K. Kavlekar & A. S. Chousalkar (Ed.), Political Ideas and Leadership of Babasaheb Ambedkar.
6. Bose N. K., Studies in Gandhism.
7. Bhattacharya G. P., Evolution of Political Philosophy of M. N. Roy.
8. Jatava D. R., The Political Philosophy of Dr. B. R. Ambedkar, Phoenix Publishing Agency, Agra, 1986.
9. Das N. S., The Political Philosophy of Jawaharlal Nehru, 1961.
10. Prasadchandra Dev, Political Ideas of Dr. Ram Manohar Lohia, New Delhi, Commonwealth, 1989.
11. D. R. Bhandarkar, Some Aspects of Ancient Hindu Polity.
12. Ram Manohar Lohia, The Wheel of History, Hyderabad, Lohia Samiti, 1963.
----"---- Marx, Gandhi and Socialism, Hyderabad, Navhind, 1956.
13. पाटील बी. बी. भारतीय राजकीय विचार, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
14. वराडकर र. घ. भारतीय राजकीय विचार, निराली प्रकाशन, पुणे
15. न.र. फाटक, न्या. महादेव गोविंद रानडे यांचे चरित्र, मौज, मुंबई
16. तळवळकर गोविंद, नवरोजी ते नेहरू, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, मुंबई
17. कुबेर वा.ना., डॉ. आंबेडकर विचारमंथन, केसरी, पुणे
18. चोपडे किसन, आधुनिक भारतातील राजकीय विचार, कैलास प्रकाशन, औरंगाबाद.
19. भोळे भा.ल., आधुनिक भारतातील राजकीय विचार, पिंपळापुरे प्रकाशन, नागपूर.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
SEMESTER THIRD
REVISED SYLLABUS FOR B.A. PART II
(POLITICAL SCIENCE)
PUBLIC ADMINISTRATION (I.D.S.)
INTRODUCED FROM JUNE – 2014

- 1) Public Administration
 - (a) Meaning, Definition.
 - (b) Nature, Scope and Importance.
 - (c) Public and Private Administration.

- 2) Principles of Organization
 - (a) Hierarchy.
 - (b) Span of Control
 - (c) Unity of Command
 - (d) Co-ordination

- 3) Units of Organization
 - (a) Staff and Line Agencies
 - (b) Department – Bases of Departmental Organization

- 4) Public Corporations
 - (a) Characteristics.
 - (b) Ministerial and Parliamentary control over Public Corporation
 - (c) Challenges of Privatization in front of Public Corporation

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
सत्र - तिसरे, सुधारित अभ्यासक्रम
जून - २०१४ पासून
बी.ए. भाग - २
लोकप्रशासन (आय.डी.एस.)

१) लोकप्रशासन

- (अ) अर्थ, व्याख्या
- (ब) स्वरूप, व्याप्ती व महत्त्व
- (क) लोकप्रशासन आणि खाजगी प्रशासन

२) संघटनेची तत्त्वे

- (अ) पदसोपान
- (ब) नियंत्रण कक्षा
- (क) आज्ञैक्य
- (ड) समन्वय

३) संघटनेचे घटक

- (अ) सल्लागार व रेषा घटक
- (ब) खाते (विभाग) - खात्याचे आधारभूत घटक

४) लोकनिगम (सार्वजनिक प्रमंडळे)

- (अ) वैशिष्ट्ये
- (ब) लोकनिगमांवरील मंत्रीमंडळ व संसदेचे नियंत्रण
- (क) लोकनिगमांपुढील खाजगीकरणाची आव्हाने

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
SEMESTER FOURTH, REVISED SYLLABUS FOR
B.A. PART II (POLITICAL SCIENCE)
INTRODUCED FROM JUNE – 2014
PUBLIC ADMINISTRATION (I.D.S.)

1) Personnel Administration

- (a) Recruitment
- (b) Training
- (c) Promotion
- (d) Political Neutrality of Civil Servants

2) Financial Administration (With reference to India)

- (a) Preparation and Passing of Budget
- (b) Financial Committees
 - (1) Estimate Committee
 - (2) Public Accounts Committee
 - (3) Committee on Public Undertakings

3) Delegated Legislation

- (a) Meaning
- (b) Merits and Demerits

4) (a) Office of Lokpal and Lokayukta : Need and Importance

- (b) Right to Information – Nature and Significance

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.

सत्र - चौथे , सुधारित अभ्यासक्रम

बी.ए. भाग - २ , राज्यशास्त्र

जून - २०१४ पासून

लोकप्रशासन (आय.डी.एस.)

१) सेवक प्रशासन

- (अ) (१) भरती
- (२) प्रशिक्षण
- (३) पदोन्नती

(ब) सनदी सेवकांची राजकीय तटस्थता

२) वित्तीय प्रशासन (भारताच्या संदर्भात)

- (अ) अंदाजपत्रकाची तयारी आणि मंजूरी
- (ब) संसदीय वित्तीय समित्या
 - (१) अंदाज समिती
 - (२) सावर्जनिक हिशोब (लोकलेखा) समिती
 - (३) लोकोद्योग समिती

३) प्रदत्त विधिनियम

- (अ) अर्थ
- (ब) गुण आणि दोष

४) (अ) लोकपाल आणि लोकायुक्त पद : गरज आणि महत्त्व

(ब) माहितीचा अधिकार - स्वरूप आणि महत्त्व

Reference Books :

1. White L. D. : Introduction to the Study of Public Administration.
2. Avasthi A. Maheshwari : Public Administration, (Agra, Laxminagar, Agrawal, 1962).
3. Nigro F. A. & Nigro L. G. : Modern Public Administration.
4. Barber Michael P. : Handbook of Public Administration.

Democracy, Elections and Good Governance

[Credits:01, Theory-(01)]

Total Theory Lectures- 15

- **Unit no. 1 - Democracy in India** (No. of Lectures 05)
 - Dimensions of Democracy: Social, Economic and Political
 - Decentralisation: Grassroots Level Democracy
 - Challenges before Democracy: women and marginalised sections of the society

- **Unit no. 2 - Election to Local Self Government Bodies** (No. of Lectures 05)
 - 73rd and 74th Constitutional Amendment Acts: Institutions at the local level and Role of State Election commission
 - Local Body Elections: Urban & Rural
 - Duties of an Individual towards electoral process

- **Unit no. 3 - Good Governance** (No. of Lectures 05)
 - Meaning and concept
 - Government and Governance
 - Good Governance initiatives in India

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Name of the Faculty: Social Science

Syllabus: Sociology Paper- III

Name of the Course: B.A. II Sem III

With effect from June-June 2017

1) Preamble

2) Objective of the Course:

- i) To create Sociological Perspective among the students about Changing nature of Indian Society.
- ii) To make the student aware towards the dynamics of basic social institutions.
- iii) To educate the student about post globalization scenario in Indian Society.

Title of the Course/Paper: Indian Society: Structure and Change

[Credits: Theory-(70), Practicals-(30)]

Total Theory

Lectures-(60)

Unit no: 1

(No. of Lecture- 15)

Title of the Unit **The Formation of Indian Society.**

- A) Ancient Period.
- B) Medieval Period
- C) Post Independence Period.

Unit no: 2

(No. of Lectures-15)

Title of the Unit **Theories of Social Change**

- A) Theory of Evolution.
- B) Theory of Cultural Lag
- C) Conflict Theory

Unit no: 3 (No. of Lectures-15)

Title of the Unit : **Major Segments of Indian Society**

- A) Tribal Society: Meaning, characteristics and changes
- B) Rural Society: Meaning, characteristics and changes
- C) Urban Society: Meaning, characteristics and changes.

Unit no. 4 (No. of Lectures-15)

Title of the Unit : **Dynamics of Social institutions**

- A) Caste system : Characteristics and changing nature.
- B) Class : Characteristics and changing nature.
- C) C)Joint family : Characteristics and changing nature

List of Reference Books:

Recommended Books

1. Ahuja, Ram: Indian Social system, Rawat publication Jaipur, 1984
2. Bose, N.K.: Culture and Society in India, Asian publishing house Mumbai, 1967
3. Desai, A.R. Rural Sociology in India, Popular, Mumbai, 1994(Re-print).
4. Desai, A.R., Social Background of Indian Nationalism, Popular, 1987.
5. Dube, S.C: Society in India, National book trust New Delhi, 1990
6. Dube, S.C.: India's Changing villages, Routledge and Kegan Paul, London, 1958
7. KhandagaleChandarakant: BharatiyaSamaj: RachanaAaniPariwartan, Sangli, 2006 (Marathi).
8. Kulkarni M G. :BhartiyaSamajvyawashtha, ParimalPrakashan, Aurangbad. (Marathi)
9. Karve, Iravati, Hindu Society: An interpretation, Poona: Deccan college, 1961
10. Mandelbaum, David: Society in India, Popular publication, 1970
11. Marulkar and Kondekar - BharatiyaSamaj :SourachanavaParivartan, PhadakePrakashan, Kolhapur. (Marathi)
12. NaliniPandit: JagatikikaranAani Bharat (In Marathi), LokwangmayaGruh, Mumbai, 2001.
13. PrabhakarMande: BhartiyaAadiwasi: VikasachyaSamasya.
14. R.J.Lote: AadiwasiSamajacheSamajshastra, PimpalpurePrakashan, Nagpur.
15. Srinivas, M.N.: India: Social structure, Hindustan publishing corporation, New Delhi, 1980
16. Srinivas, M.N.: Social change in modern India, University press, California, 1963
17. P.R.Deshmukh: SindhuSanskriti (In Marathi) PradnyaPathashala, Wai, 1966.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Name of the Faculty: Social Science

Syllabus: Sociology Paper- IV

Name of the Course: B.A. II Sem III

With effect from June-June2017

Preamble

Objective of the Course:

- i) To create Sociological understanding among the students about Social Problems in India.
- ii) To introduce the nature of Indian Social problems to the students.
- iii) To make the students aware about Social Problems in India.
- iv)

Title of the Course/Paper: Social Problems in India.

[Credits: Theory-(70), Practicals-(30)]

Lectures-(60)

Total Theory

Unit no: 1

(No. of Lectures-15)

1. Title of the Unit:Social Problems

- A) Meaning and Definition.
- B) Approaches to Social Problems
- C) Causes.

Unit no: 2

(No. of Lectures-15)

2. Title of the UnitPoverty and Unemployment

- A) Meaning and Types.
- B) Causes.
- C) Consequences.
- D) Remedial Measures.

Unit no: 3 (No. of Lectures-15)

Title of the Unit :Drug Addiction

- A) Nature and Types.
- B) Causes.
- C) Consequences.
- D) Remedial Measures.

Unit no. 4 (No. of Lectures-15)

Title of the Unit :**Prostitution and AIDS**

- A) Concept and Nature.
- B) Causes.
- C) Consequences.
- D) Remedial measures.

List of Reference Books:

Recommended Books

1. DubeLeela: 1997 .Women and Kinship. Comparative Perspective on Gender in South and Southeast Asia. New Delhi: Sage Publications.
2. Gill, S.S. 1998. The Pathology of corruption. New Delhi: Harper Collin publishers.
3. Dandekar and Rath : Poverty in India
4. Mamoria C.B.: Social problems and Social problems
5. Madan C.R. Indian Social Problems
6. Kondekar A.Y.: BharatatilAjachyaSamajikSamasya, Phadkeprakashan Kolhapur 1998
7. Kondekar A Y , Marulkar Vijay: भारतातील सामाजिक समस्या, फडके प्रकाशन २००८
8. Bardan, P. 1984 Land labour and rural Poverty, New Delhi OUP
9. Ministry of Home Affairs. 1998 Crime In India. New Delhi: Govt. of India
10. Sharma S.L. 1997 towards Sustainable Development in India, Jaipur:Rawat Publication
11. Betille, Andre 1974 Social Inequality, New Delhi :OUP
12. Khadase B.K. BharatatilSamajik Samasya.,1999(Reprint),Nagpur: MangeshPrakashan

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Name of the Faculty: Social Science

Syllabus: Sociology Paper- V

Name of the Course: B.A. II Sem IV

With effect from June-June2017

3) Preamble

4) Objective of the Course:

- iv) To create Sociological Perspective among the students about Changing nature of Indian Society.
- v) To make the student aware towards the dynamics of basic social institutions.
- vi) To educate the student about post globalization scenario in Indian Society.

Title of the Course/Paper: Indian Society: Structure and Change

[Credits: Theory-(70), Practicals-(30)]

Total Theory

Lectures-(60)

Unit no: 1

(No. of Lectures-15)

Title of the Unit: **Changing Status of Women in India.**

- A) Ancient Period
- B) Medieval Period
- B) British Period.
- C) Post Independence Period.

Unit no: 2

(No. of Lectures-15)

Title of the Unit **Process of Social Change in India**

- A) Sanskritization : Concept and Process
- B) Westernization : Concept and Process
- C) Modernization : Concept and Process

Unit no: 3 (No. of Lectures-15)

Title of the Unit :**Impact of Globalization on Indian Society**

- A) Liberalization (L) : Concept and Nature
- B) Privatization (P) : Concept and Nature

Unit no. 4(No. of Lectures-15)

Title of the Unit :National Integration

- A) Meaning and definition
- B) Unity and Diversity
- C) Factors affecting on National Integration
- D) Remedial Measures on National Integration

List of Reference Books:

Recommended Books

1. Ahuja, Ram: Indian Social system, Rawat publication Jaipur, 1984
2. Bose, N.K.: Culture and Society in India, Asian publishing house Mumbai, 1967
3. Desai, A.R. Rural Sociology in India, Popular, Mumbai, 1994(Re-print).
4. Desai, A.R., Social Background of Indian Nationalism, Popular, 1987.
5. Dube, S.C: Society in India, National book trust New Delhi, 1990
18. Dube, S.C.: India's Changing villages, Routledge and Kegan Paul, London, 1958
19. KhandagaleChandarakant: BharatiyaSamaj: RachanaAaniPariwartan, Sangli, 2006 (Marathi).
20. Kulkarni M G. :BhartiyaSamajvyawashtha, ParimalPrakashan, Aurangbad. (Marathi)
21. Karve, Irvati, Hindu Society: An interpretation, Poona: Deccan college, 1961
22. Mandelbaum, David: Society in India, Popular publication, 1970
23. Marulkar and Kondekar – BharatiyaSamaj :SourachanavaParivartan, PhadakePrakashan, Kolhapur. (Marathi)
24. NaliniPandit: JagatikikaranAani Bharat (In Marathi), LokwangmayaGruh, Mumbai, 2001.
25. PrabhakarMande: BhartiyaAadiwasi: VikasachyaSamasya.
26. R.J.Lote: AadiwasiSamajacheSamajshastra, PimpalpurePrakashan, Nagpur.
27. Srinivas, M.N.: India: Social structure, Hindustan publishing corporation, New Delhi, 1980
28. Srinivas, M.N.: Social change in modern India, University press, California, 1963

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Name of the Faculty: Social Science

Syllabus: Sociology Paper- VI

Name of the Course: B.A. II Sem IV

With effect from June-June2017

Preamble

Objective of the Course:

- v) To create Sociological understanding among the students about Social Problems in India.
- vi) To introduce the nature of Indian Social problems to the students.
- vii) To make the students aware about Social Problems in India.
- viii)

Title of the Course/Paper: Social Problems in India.

[Credits: Theory-(70), Practicals-(30)]

	Lectures-(60)	Total Theory
Unit no: 1		(No. of Lectures-15)
Title of the Unit:Crime		
A) Concept and Theories of Crime.		
B) Types of Crimes and Criminals.		
Unit no: 2		(No. of Lectures-15)
Title of the Unit:Corruption.		
A) Meaning and Causes		
B) Fields of Corruption.		
3. C) Remedial Measures		
Unit no: 3	(No. of Lectures-15)	
Title of the Unit :Violence against Women.		
A) Female foeticide		
B) Dowry Death.		
C) Rape		
D) Sexual harassment at workplace.		
Unit no. 4 (No. of Lectures-15)		
Title of the Unit :Terrorism and Naxalism		
A) Meaning and Causes.		
B) Consequences		
C) Remedial measures.		

List of Reference Books:

Recommended Books

13. Dube Leela: 1997 .Women and Kinship. Comparative Perspective on Gender in South and Southeast Asia. New Delhi: Sage Publications.
 14. Gill, S.S. 1998. The Pathology of corruption. New Delhi: Harper Collin publishers.
 15. Dandekar and Rath : Poverty in India
 16. Mamoria C.B.: Social problems and Social problems
 17. Madan C.R. Indian Social Problems
 18. Kondekar A.Y.: BhartatilAjachyaSamajikSamasya, Phadkeprakashan Kolhapur 1998
 19. Kondekar A Y , Marulkar Vijay: भारतातील सामाजिक समस्या, फडके प्रकाशन २००८
 20. Bardan, P. 1984 Land labour and rural Poverty, New Delhi OUP
 21. Ministry of Home Affairs. 1998 Crime In India. New Delhi: Govt. of India
 22. Sharma S.L. 1997 towards Sustainable Development in India, Jaipur:Rawat Publication
 23. Bettle, Andre 1974 Social Inequality, New Delhi :OUP
- Khadase B.K. BharatatilSamajik Samasya.,1999(Reprint),Nagpur: